

DONES MUSULMANES I HIJAB: SOTA “EL VEL” DE LA SEVA REALITAT

Un estudi exploratori amb dones musulmanes a Catalunya

Autora:

LOUBNA OUGARIYANE KHYAD

Tutora:

ESTER BLAY GIL

Treball Final de Grau en Criminologia

Facultat de Dret

Doble Titulació en Dret i Criminologia

Universitat de Girona

Curs 2023-2024

Convocatòria maig del 2024

Abstract

En l'actualitat, la dona musulmana amb *hijab* pot ser objecte de diverses situacions de discriminació degut als prejudicis sobre l'Islam que ofereixen els mitjans de comunicació i els discursos sobre l'Orient, els quals proporcionen una imatge estereotipada sobre la dona, que dificulta i li imposa càrregues i barreres en el desenvolupament de la seva vida.

En aquest treball es contextualitza la qüestió tenint present què significa ser una persona musulmana a Europa i revisant la literatura internacional sobre la decisió de dones musulmanes de posar-se el *hijab* en països occidentals. Per altra banda, i mitjançant un estudi exploratori, basat en entrevistes semi-estructurades amb dones musulmanes, es pretén analitzar el significat que el *hijab* té per aquestes dones, com les reaccions de l'entorn les afecta i quines poden haver estat les experiències de discriminació patides per la seva incorporació.

Currently, the Muslim woman wearing hijab can be subject to various situations of discrimination due to the prejudices about Islam offered by the media and discourses about the East, which provide a stereotypical image of women, that makes it difficult and imposes burdens and barriers on the development of his life.

In this article, the question is contextualized, keeping in mind what it means to be a Muslim person in Europe and reviewing the international literature on the decision of Muslim women to wear the hijab in Western countries. On the other hand, and through an exploratory study, based on semi-structured interviews with Muslim women, it is intended to analyze the meaning that the hijab has for these women, how the reactions of the environment affect them and what the experiences of discrimination suffered because of it.

Title: Muslim women and hijab: under the veil of their reality. An exploratory study with Muslim women in Catalonia.

Paraules claus: hijab, islamofòbia, dona, realitat

Key words: hijab, islamophobia, woman, reality

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. MARC TEÒRIC I REVISIÓ DE LA LITERATURA	6
2.1. CONSTRUCCIONISME	6
2.2. ANTECEDENTS DE RECERCA	6
2.2.1. <i>ISLAMOFÒBIA A EUROPA</i>	7
2.2.2. <i>“NOSALTRES” versus “ELLS”</i>	8
2.2.3. <i>“SER DONA I MUSULMANA”</i>	10
2.3. REVISIÓ DE LA LITERATURA INTERNACIONAL	12
3. OBJECTIUS	14
4. METODOLOGIA	15
5. ANÀLISI, RESULTATS I DISCUSIONS	17
6. CONCLUSIONS	29
7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	32

AGRAÏMENTS

En primer lloc, a la meva família, pels ànims i el suport incondicional que m'han facilitat al llarg de la carrera. En concret, a la meva mare, no ho hauria aconseguit sense ella, gràcies per demostrar-me que malgrat totes les dificultats que se'ns plantegen, cal mantenir-se fortes, ets el meu exemple i rol a seguir.

A les noies que han acceptat participar en les entrevistes amb totes les ganes i de parlar amb mi sobre les seves inseguretats, dubtes i intimitats. Fàtima, Ouafa, Fatu, Aisatu, Khadija i Siham, gràcies. Gràcies per obrir-me el vostre cor.

Finalment, però no menys important, m'agradaria agrair a la meva tutora, Ester Blay, gràcies pel suport, la paciència i disponibilitat en tot aquest procés. Agraeixo que hagi estat sempre disposada a atendre qualsevol dubte que m'ha sorgit en el desenvolupament de tot el treball.

MOTIVACIONS PERSONALS

Davant dels creixent conflictes existents amb el racisme i la islamofòbia a Europa, es fa necessari examinar la situació que viuen les dones musulmanes que porten vel. Com dona musulmana, i migrant que soc, el fet que el vel sigui objecte de debat en l'àmbit polític, social, cultural arreu d'Europa em porta la necessitat de fer una crítica des de la meua perspectiva, ja que molts dels discursos que s'utilitzen al voltant d'aquest debat son plens de prejudicis, estereotips i valors molt llunyans de la realitat, la qual cosa acaba convertint-nos en objecte d'atacs innecessaris que impacten la nostra vida quotidiana com a dones i com a musulmanes.

Així, per tant, es fa necessària la deconstrucció de certs discursos inherents a Occident que s'han anat disseminant en els darrers anys fins al punt de convertir-se en la realitat absoluta, en un dogma incapaç de ser rebutat, tot i que les pròpies dones sobre les que es debat ho desmenteixen i intenten donar lloc a la seva veu i a la seva situació.

En aquest sentit, aquest treball sorgeix de la necessitat de mostrar la complexitat i diversitat d'un col·lectiu que es pressuposa homogeni, com un intent d'esperança a trencar els dogmes facilitats al llarg de la història mitjançant les veus d'aquestes dones. Com es pot imaginar, en realitat, aquests debats tenen el seu rerefons en altres realitats i diferències que s'han anat construint entre els que són uns, Occident, i els altres, Orient.

1. INTRODUCCIÓ

En l'estudi dels processos migratoris s'observa una important transformació en una direcció doble: d'una banda, "en relació amb l'expansió sense precedents dels intercanvis i fluxos de la producció i les mercaderies, de les finances i la comunicació, i de les persones i les idees que caracteritza el moment actual del capitalisme global, i, de l'altra unit a aquests fenòmens, l'aparició de nous plantejaments teòrics al conjunt de les ciències socials que intenten donar explicacions de divers abast a aquestes realitats, que si bé no són noves en el seu conjunt, si adquireixen noves formes que obliguen els investigadors a repensar el món on vivim" (Martín Díaz, 2008, p. 4). Així, entre aquests moviments migratoris, un dels més protagonitzats a Espanya ha estat per part de nacionals procedents de països musulmans o de religió majoritàriament islàmica. Aquests nacionals es caracteritzen per una religió i cultura diferent de l'autòctona espanyola, sent una de les pràctiques més esteses entre les seves comunitats la incorporació del *hijab* per part de les dones musulmanes o l'anomenat vel islàmic.

El present treball té per objecte analitzar la implicació de l'ús del *hijab* en la vida d'aquestes dones i com els estereotips i prejudicis al seu voltant acaba afectant la seva vida i l'accés a diferents àmbits essencials com ho són l'àmbit laboral, l'educatiu i el social. A més, també es pretén entendre i abordar els factors i raons que comporten que una dona musulmana comenci a posar-se el *hijab*, i finalment conèixer aquelles situacions de discriminació que hagin pogut experimentar com a resultat de la seva incorporació en la seva vestimenta. En síntesi, es pretén explorar el que senten, experimenten i pensen aquestes dones no només sobre elles mateixes, sinó també sobre el que es diu d'elles.

Així, de forma ordenada, en primer lloc, es discuteix la percepció dels musulmans com un reflex de "l'altre", la implicació que la islamòfobia suposa per les persones musulmanes que viuen a Occident, i sobretot per les dones musulmanes, que es troben més visibilitzades amb la incorporació del *hijab*, així com els debats entorn a aquestes que les consideren com ens sense agència, ignorants i oprimides. En segon lloc, es fa un revisió de la literatura internacional que hagin tractat les experiències de les dones musulmanes amb *hijab* i finalment, es porta a terme un estudi exploratori mitjançant la realització de sis entrevistes en profunditat a dones musulmanes amb vel, amb l'objectiu de comparar els resultats d'aquesta investigació internacional amb les experiències de les dones musulmanes del nostre entorn.

2. MARC TEÒRIC I REVISIÓ DE LA LITERATURA

2.1. CONSTRUCCIONISME

La present investigació està impregnada d'elements constructivistes. En concret, “el constructivisme s'interessa en com es creen les significacions i com es construeix la realitat. El seu punt d'articulació se situa en una epistemologia descriptiva, evolutiva o genètica, que se centra en les qüestions següents: Com es coneix? I com es comunica el que es coneix?” (Zuñiga, 1993 citat a Labra 2013, p. 15). Una corrent teòrica que té cabuda en el tema objecte d'estudi és l'anomenada interaccionisme simbòlic, que parteix de la idea que les persones són les que construeixen el món social i que per entendre l'ésser humà allò essencial no és la seva conducta en sí, sinó el significat que aquest li atribueix.

2.2. ANTECEDENTS DE RECERCA

El tancament de les fronteres i l'avanç del moviment migratori són factors que obren les portes al pluralisme a Europa, facilitant la convivència de persones procedents de diferents contextos socials, culturals i religiosos molt diversos. Els conflictes que el multiculturalisme està ocasionant provenen de la “freqüència de la col·lisió dels ordenaments occidentals amb certs valors, costums o tradicions pròpies del món islàmic” (Combalía, 1996, p. 481). Addicionalment, la relació històrica amb l'Islam ha acumulat tota una sèrie de percepcions negatives dominades per prejudicis i estereotips. S'ha interioritzat una imatge reductora i monolítica de “*nosaltres*” i “*ells*” (les dues “cultures”) com si es tractés d'universos tancats, en els quals els milions d'éssers humans que es reparteixen entre “occidentals” i “musulmans” (i altres col·lectius) representin una uniformitat cultural, aliena, i antagònica l'una de l'altra. Això, sense tenir en compte que tal i com assenyala Sant Román “les cultures són, evidentment, penetrables i canviants; i ho són totes” (1996 citat a Adlbi, 2012, p. 131), és a dir, evolucionen i s'adapten a la realitat de cada espai i temps; de manera que el concepte de cultura, igual que el d'identitat i ciutadania, és dinàmic i recórrer a una definició estàtica del mateix és el que en permet l'ús polèmic i ideològic” (Abdallah-Pretceille, 2001 citat a Adlbi, 2012, p. 8).

En efecte, aquesta concepció immutable de la cultura és fruit d'un procés d'elaboració occidental en el que l'Islam, i per tant, els individus que l'integren són un conjunt homogeneïtzat i uniforme, ignorant la immensa geografia que s'estén per tots els continents, percebent aquest conjunt com aliè, separat i sense valors comuns amb la cultura occidental, i en conseqüència, inferior, que mereix atenció punitiva, donant per entès que tots els musulmans

comparteixen la mateixa cultura amb persones tan llunyanes a ells i la seva realitat (Asun García et al., 2011).

2.2.1. ISLAMOFÒBIA A EUROPA

L'ús del terme islamofòbia sorgeix davant la necessitat de diferenciar la hostilitat i prejudicis dirigits a l'Islam i les minories musulmanes als països occidentals d'aquella hostilitat dirigida a altres grups externs (Fernández-Reino, Di Stasio i Veit, 2023). En efecte, investigacions prèvies han demostrat que les actituds dels europeus cap als musulmans tendeixen a ser més hostils que les actituds cap a altres minories immigrants (Strabac i Listhaug, 2008; Bansak, Hainmueller i Hangartner, 2016 citats a Fernández-Reino, Di Stasio i Veit, 2023, p. 481).

Aquest terme, “encara no inclòs en la RAE¹, està directament relacionat amb el discurs decolonial, i en conseqüència amb el marc decolonial (Adlbi, 2012, p. 4). És a dir, la islamofòbia en el sentit que es tracta “d’una imposició d’un espai flexible però limitat i limitant de possibilitats d’expressió, existència i enunciació, de qui pot parlar i sobre què es pot parlar que redunda en el ja esmentat poder al Sistema-Món Modern/Colonial” (Adlbi 2012 citat a Salam Adlbi, 2012, p. 4). És, per tant, “una forma d’epistemicidi i construcció d’una cultura, una població, una religió, com a inferioritzats i subalternitzats, i per a això cal situar un cànon europeu/nord-cèntric erigit com a superior i mesura de tota la resta” (Adlbi, 2012. p. 4).

A això cal afegir un element que afecta específicament les dones. Certament, la dona musulmana constitueix el punt a través del qual es vehicula el rebuig a allò musulmà, la qual es considera “com víctima, no d’un patriarcat, sinó de la seva religió, i representada com l’arquetip de la dona oprimida, el qual la condemna a una representació estereotipada” (Asun García et al., 2011, p. 288).

Així, la islamofòbia es comprèn en tres sentits: “la seva incidència més gran sobre les dones; el mecanisme intrínsecament patriarcal del sistema colonial que la produeix; i per la seva construcció a través d’un subjecte colonial sexual i feminitzat, que no és res més que “la dona musulmana amb *hijab*” (Adlbi, 2012, p. 5).

¹ Es refereix al diccionari de la Real Academia Española, comunment referit per les sigles de la institució (RAE)

En aquest sentit, gran part dels missatges a través dels quals es trasllada la imatge d'inferioritat de la dona musulmana són proporcionats pels mitjans de comunicació, els quals juguen un paper rellevant en aquest sentit (Adlbi, 2012, p. 9). Tot això comporta, de manera gairebé directa, que la població occidental a qui es dirigeixen aquests mitjans de comunicació associïn l'Islam com allò desagradable i radical, tot i que aquesta aparença negativa no correspongui amb la realitat.

2.2.2. “NOSALTRES” *versus* “ELLS”

Categoritzar comporta una càrrega ideològica (Douhaibi i Amazian, 2019). “Qui construeix significats produeix significats i té el poder de crear realitats, o més ben dit, percepcions de realitats, que activaran respostes socials i institucionals. En aquest sentit, el domini sobre el significat de les paraules conforma gran part dels conflictes socials de les persones atravesades per la opressió del racisme” (Douhaibi i Amazian, 2019, p. 59).

Així, i d'aquesta manera apareix aquella categorització “d'ells” i “nosaltres”. Aquesta categorització construeix discursos i divisions que s'han anat utilitzant al llarg de la història i que s'utilitzen en el dia d'avui per accentuar la importància de distingir entre uns i altres “amb fins que, en general, no han estat ni són especialment admirables” (Said, 1990, p. 75-76). Quan s'utilitzen les categories d'oriental i occidental com a punt de partida i d'arribada d'una anàlisi, una investigació o un assumpte polític, els resultats que s'obtenen normalment són, d'una banda, la polarització de la distinció: “l'oriental esdevé més oriental i l'occidental més occidental i, de l'altra, la limitació de les relacions humanes entre les diferents cultures, tradicions i societats” (Said, 1990, p.76).

El resultat d'aquests discursos té impacte “en la situació cultural, econòmica, familiar i jurídica de les dones magribines” (Moualhi, 2000, p. 292). En aquests se les descriu com a “marginades i explotades, sense tenir en compte que aquesta actitud de la societat receptora alimenta la reproducció d'aquestes mateixes situacions o altres semblants” (Lutz, 1991, citat a Moualhi, 2000, p. 292). Aquest discurs, que les emmarca com a passives, submisses i ignorants, té “un curiós correlat a l'escàs espai laboral, legal i intel·lectual en què aquesta mateixa societat les amaga. En efecte, potser és de més ajuda el fet de considerar-les “com subjectes actius que s'esforcen per deixar enrere la seva precarietat i millorar les seves condicions de vida compaginant les dues cultures; la d'origen i la d'acollida” (Moualhi, 2000, p. 292) i no relegar-

les i discriminar-les, limitant el seu accés a diversos àmbits de la societat com és el cas actual en diversos països d'Europa².

En aquest sentit, quan es parla de la suposada discriminació de les dones, a Occident, es dona per fet que “la seva religió és l’origen dels seus mals, sense buscar altres possibles causes com podria ser la política dels Estats d’origen i l’herència sociocultural patriarcal de les seves societats” (Moualhi, 2000, p. 292). En efecte, “els estereotips occidentals sobre les societats musulmans com misògines, fanàtiques, irracionals i violentes no són nous. L’Islam continua sent vist com una amenaça per a la moral cristiana” (Moualhi, 2000, p. 293) . De fet, “l’Islam, considerat des de fa molt de temps com a enemic del Cristianisme es presenta avui a través de l’immigrant” (Aixela, 2001, citat a Asun García et al., 2011, p. 284) sent més senzill l’accentuació de les diferències que no pas l’establiment i increment de vincles existents entre tots dos (Asun García et al., 2011).

En realitat, “aquesta oposició entre Orient i Occident ha estat històricament un dels binomis de representació en el que s’ha basat el discurs imperialista de domini colonial d’Europa amb respecte a bona part d’Àsia i Africa” (Said, 1978 citat a Asun García et al., 2011, p. 286). En efecte, com han argumentat diversos autors, “hi ha una relació històrica entre el poder i la prepotència colonials i la producció d’un imaginari que legitima aquesta dominació evitant al·ludir als interessos materials” (Fanon, 1972; Jansen, 1987; Mateo, 1997, citats a Moualhi, 2000, p. 294).

De fet, l’increment actual dels prejudicis xenòfobs cap a la immigració procedent del Magrib a Espanya i la resta d’Europa “suggereix un paral·lelisme sospitós amb la construcció de les fronteres de la Unió Europea en una conjuntura econòmica de menor necessitat de mà d’obra” (Moualhi, 2000, p. 294). Així mateix, “una de les principals bases de la construcció d’una unió cultural i identitària europea és l’oposició i la diferenciació respecte d’Orient” (Said, 1990 citat a Moualhi, 2000, p. 294).

² Francia prohíbe la abaya islámica en las escuelas: "No es el lugar para hacer proselitismo religioso". Recuperat de: <https://www.elmundo.es/internacional/2023/08/28/64ec4d74e9cf4ac3758b4581.html>
La Justicia europea dice que prohibir el velo en el trabajo no es ilegal. Recuperat de: <https://www.elmundo.es/sociedad/2017/03/14/58c7b571468aeb96078b45bb.html>

2.2.3. “SER DONA I MUSULMANA”

Com s’ha evidenciat en les pàgines anteriors, aquest “conflicte cultural entre Occident i l’Islam ha tingut clares connotacions de gènere, ja que la dona musulmana ha estat emplaçada com un dels principals objectes de diferenciació cultural” (Nash, 2004 citat a Asun García et al., 2011, p. 286). En aquest sentit, “en aquesta construcció de la diferència entre tots dos mons, el gènere ha tingut un paper clau, ja que s’ha tendit a representar l’Orient com un conjunt de cultures o civilitzacions especialment cruels i opressores respecte a les dones en l’exercici del predomini social masculí” (Spivak, 1988 citat a Asun García et al., 2011, p. 286).

En particular, s’ha otorgat un paper protagnosita al *hijab* o vel islàmic en aquests processos, quan se l’emmarca com a evidència de la discriminació i submissió de la dona musulmana, sense tenir en consideració que en aquests darrers anys són aquestes mateixes dones amb *hijab* les que irrompen l’espai públic i reinvidiquen la seva identitat com a musulmanes (Moualhi, 2000).

Els mitjans de comunicació, tal i com s’ha esmentat, tenen un paper rellevant en la vehiculització d’aquestes imatges, ja que, malgrat que la dona musulmana és infrarepresentada, en aquells casos en que la representen, es fa ús dels estereotips més recurrents sobre les seves cultures d’origen, “cosa que les converteix en símbols de la seva comunitat” (Asun García et al., 2011, p. 287), i en conseqüència clau per dirigir-ne totes les crítiques possibles. És d’aquesta manera que “es defineix una comunitat imaginada de dones immigrants, que les aglutina en un grup homogeni i serveix per alimentar creences col·lectives a través de les quals s’articulen les pautes d’inclusió i exclusió social” (Asun García et al., 2011, p. 287). En efecte, el cos de les dones musulmanes avui sembla encarnar el lloc de tensió entre les representacions de la modernitat i les de l’antimodernitat.

Tot això, acaba afectant la vida quotidiana de les dones musulmanes, generant conflictes de convivència i d’identitat, així com d’exclusió social, ja que és a través d’elles que es vehicula el rebuig a allò musulmà, relegant-les a una posició de submissió i opressió sense tenir en compte “les nombroses pensadores i investigadores musulmanes o especialistes que determinen que no és la religió sinò el patriarcat el que incideix negativament en les seves situacions” (Moualhi, Forti, Lamrabet, citades a Asun García et al., 2011, p. 288). En efecte, “la necessària significació del vel islàmic com símptoma de desigualtat patriarcal associada a la cultura d’origen, ha estat repetidament negada per la pròpia experiència de les dones

musulmanes que decideixen portar-lo” (Aixelá, 2000; Moualhi, 2000, Badran, 2009 citats a Asun García et al., 2011, p. 289). El vel és en definitiva el “paradigma de la no comprensió de l’alteritat” (Bracco, 2007, citat a Asun García et al., 2011, p. 289).

Ara bé, en realitat, no és d’interès la situació de la dona musulmana pels qui utilitzen i elaboren aquests discursos victimitzants i exclouents; la dona com a tal no els interessa ni els preocupa, no donen importància a quines poden ser les seves realitats, problemes o inquietuds (Asun García et al., 2011). El que realment interessa és el fet d’accentuar la diferència amb l’altre i limitar la usurpació il·legítima de l’espai i cultura pròpia, considerant el *hijab* com un atac a la homogeneïtat de la societat autòctona (Asun García et al., 2011). És per això que aquestes dones viuen un context d’interseccionalitat, en el qual són apartades pel fet de ser dones, però al mateix temps, pel fet de pertànyer a una religió concreta, prenent un paper essencial de representació de dita religió i, en conseqüència, objecte de les crítiques que se li poden dirigir.

De fet, “la prohibició del seu ús fa plantejar la possible vulneració del dret fonamental de llibertat religiosa, però també una discriminació per motius religiosos i de gènere, perquè són les dones les que es veuen obligades a prescindir-ne” (Gutiérrez del Moral, 2020, p. 64) i són elles, i només elles, les que es veuen afectades per aquesta problemàtica. En aquest sentit, és obvi que és una qüestió relativa a la dona, ja que només l’afecta a ella (Gutiérrez del Moral, 2020). “I malgrat que l’Islam no és l’única doctrina religiosa que recomana o imposa una determinada vestimenta religiosa”, el *hijab* és l’únic que suposa aquesta màxima conflictivitat, la qual no la presenta en les mateixes magnituds ni el turbant sikh, ni la kipà jueva (Gutiérrez del Moral, 2020, p. 65). Per tant, se li dona aquesta importància al debat del *hijab* pel fet que qui el porta és una dona o simplement és una coincidència?

Al llarg d’aquest apartat s’ha intentat contextualitzar el conflicte amb el *hijab*, el seu origen i com aquest sorgeix i afecta la vida de les dones musulmanes que decideixen portar-lo. En aquest sentit, com que el present treball se centra en les experiències de les dones musulmanes que porten vel, en el següent apartat recollim les aportacions de la literatura internacional sobre aquesta qüestió.

2.3. REVISIÓ DE LA LITERATURA INTERNACIONAL

El coneixement de les experiències de les dones musulmanes dintre de la societat segueix sent un dels desafiaments de la investigació internacional. És a dir, en general, es pot parlar d'una investigació limitada ja que la disponible actualment poques vegades té en compte com aquestes mateixes dones defineixen el *hijab* i les seves experiències amb la discriminació (Rahmath et al., 2016).

No obstant això, diversos informes i estudis existents sobre la qüestió (Rahmath et al., 2016; Van Es, 2019) indiquen que les dones musulmanes són les principals víctimes de la islamofòbia, i destaquen que els mitjans de comunicació juguen un paper essencial en mostrar una imatge estereotipada d'aquestes mateixes (Calvo-Barbero i Carrasco-Campos, 2020).

En aquest sentit, segons Pickering (2001, citat a Van Es, 2019, p. 376) “un estereotip es defineix, en aquest context, com una representació essencialista d'un determinat grup o categoria de persones que és àmpliament compartida en la societat en forma de textos i/o imatges”. De fet, aquest estereotip que considera la dona musulmana com dona oprimida ha existit durant segles com a part dels discursos orientalistes sobre l'Orient (Said, 1978 citat a Van Es, 2019). Aquest mateix discurs ha resorgit en l'esfera pública de l'Europa occidental en el context de la “Guerra contra el Terror i del creixent debat públic sobre la integració i l'emancipació de les dones de minories musulmanes” (Van Es, 2019).

Aquest discurs troba també arrels en la societat holandesa, tal i com afirmen diverses investigacions (Roggeband i Verloo, 2007; Korteweg i Yurdakul, 2009; Ghorashi, 2010; Bracke, 2011 citats a Van Es, 2019), en les quals expliquen com l'estereotip de dones musulmanes oprimides forma part “d'un procés de fronteres entre allò modern il·lustrat i emancipat com l'holandès, i «ells» musulmans tradicionals i patriarcals”. Com a resultat, es produeix la privació de la individualitat de la dona musulmana i la seva consideració permanent com a estrangera, tot i nèixer o tenir la ciutadania holandesa (Van Es, 2019).

Aquesta manca d'individualitat amb la que es relaciona les dones musulmanes també ve empitjorada amb la percepció de considerar-les com mancants d'agència, és a dir, i en relació amb el *hijab*, s'argumenta que aquestes es troben obligades a portar-lo, desenvolupant una consciència falsa i considerant la dona com a subjecte passiu incapaç de decidir per si mateix

i, fins i tot, no arribar a considerar la seva realitat quan aquestes mateixes intenten al·legar altres raons per la incorporació del vel a la seva vida quotidiana. D'aquesta manera, malgrat la diversitat de raons i motius pels quals les dones musulmanes porten el *hijab*, “la representació que en fan els mitjans occidentals es manté estàtica” (Calvo-Barbero i Carrasco- Campos, 2020, p. 81).

Ara bé, aquesta percepció de manca d'agència no només es limita a aquest àmbit, sinó que també implica entendre i considerar les dones musulmanes com dones amb una educació i capacitats acadèmiques inferiors en equiparar el vel a “ignorància” o “opressió” (Rahmath et al., 2016). Això provoca, com a conseqüència, que aquestes musulmanes s'esforcin i tinguin la necessitat d'invertir més energia per establir-se com a “pensadores, racionals i alfabetitzades” (Rahmath et al., 2016, p. 35). D'aquesta manera, la dona musulmana amb *hijab* es converteix en “algú que necessita ser alliberat de la seva «opressió» i de figures masculines autoritzades de la seva família i de la comunitat musulmana” (Rahmath et al., 2016, p. 33).

En la investigació *A More Than Clothing: Veiling as An Adaptive Strategy*, Homa Hoodfar (citada a Rahmath et al., 2016) suggereix que com a canadencs, s'ha d'intentar entendre que el vel no és hostil com es percep, sinó que, i suggereix l'autora, que s'ha de comprendre aquest com un acte voluntari amb múltiples motius i significats, la qual cosa tindrà, com a conseqüència, deixar de considerar la dona musulmana “com un subjecte passiu, i passar a percebre-la com un agent actiu implicat en la redefinició de la seva posició i opcions en el context de la seva vida” (Hoodfar, 2003 citada a Rahmath et al., 2016, p. 34).

En aquest sentit, en un estudi realitzat al Canadà, el resultat de les entrevistes realitzades a aquestes dones sobre les seves experiències, il·lustren que aquestes s'enfronten a una pressió tant per part dels mitjans de comunicació com de la població en general, els companys de classe, de feina, familiars, en decidir posar-se el *hijab* i davant l'oposició dels esmentats a aquest mateix. Aquesta pressió provoca dificultats i obstacles en la vida quotidiana d'aquestes dones, que s'ha vist empitjorada amb “les recents polítiques governamentals i la retòrica anti-*hijab*, la qual cosa ha acabat creant un sentiment d'alienació per aquestes dones, i dificultant la possible equilibració dels seus papers com a canadencs i com a musulmanes” (Rahmath et al., 2016, p. 38). De fet, durant les entrevistes, les participants van informar de diversos incidents en què es va qüestionar la seva identitat com a musulmanes canadencs. Així, tal i com indiquen, tot i que aquestes dones volen ser actives en la seva identitat canadenca i

musulmana, s'enfronten a discriminacions tant a les escoles, llocs de treball com al públic en general, fins al punt de mai sentir-se segures quan estan soles.

Aquesta percepció d'incompatibilitat entre la identitat canadenca i musulmana ve donada pel fet que la societat percep que aquestes dones no poden ser canadenques i musulmanes alhora creant una confusió entre el que és religió i nacionalitat, entrecreuant i confonent ambdós conceptes i donant un tractament diferenciat quan es tracti de dones musulmanes.

En aquest sentit, una de les participants de la investigació mencionada, expressava que va percebre aquesta confusió, ja que en tenir una aparença caucàsica tenia els denominats “privilegis dels blancs” però en convertir-se a l'Islam i la consegüent incorporació del vel en la seva vestimenta, va perdre'ls adonant-se dels judicis que es dictaven en contra seu diàriament en la seva vida actual. Això és el que alguns autors denominen “*l'efecte hijab*” (Sohail, Anjum, i Aziz, 2023). D'acord amb aquests autors, l'efecte *hijab* implica que l'expectativa de certs trets de caràcter per a les dones que porten *hijab* configura les actituds socials cap a elles, limitant potencialment les seves oportunitats laborals. A tall d'exemple, un estudi (Everett et al., 2014, citat a Sohail et al., 2023) va revelar que la presència del *hijab* va provocar un rebuig més ràpid en una sol·licitud de feina o en un procés de contractació.

Totes aquestes percepcions i judicis que implica ser dona musulmana en l'actualitat “provoca que les mateixes dones musulmanes se sentin ansioses davant la possible mostra exterior de la seva «musulmanitat»” (Rahmath et al., 2016, p. 39). Així ho han al·legat diverses participants. Malgrat això, aquestes mateixes, han informat que, en adoptar el vel, han acabat sentint-se lliures del judici dels seus companys basats en els ideals de bellesa externs i occidentals, actuant el *hijab* com una xarxa de seguretat i autoestima (Rahmath et al., 2016).

En el context nacional, no s'han pogut trobar gaire estudis específics sobre les experiències de les dones musulmanes que porten *hijab*. És per això que en les properes pàgines s'explicarà un estudi exploratori que adreça precisament aquesta qüestió.

3. OBJECTIUS

Els objectius de l'estudi són, en primer lloc, analitzar el significat del *hijab* per aquestes dones musulmanes, explorar el que senten, experimenten i pensen no només fent al·lusió a allò que creuen sobre elles mateixes sinó també com impacta el que pensen i el que diuen els altres sobre

elles. És a dir, en síntesi, es pretén conèixer la realitat que experimenten les dones musulmanes que han incorporat el *hijab* com a part de la seva vestimenta i identitat, i en particular, els reptes quotidians a què s'enfronten en el seu dia a dia a les comarques gironines, amb atenció als àmbits educatiu, laboral i social.

De la recerca internacional, hem pogut tenir una certa idea sobre la resposta a aquestes qüestions, i per tant, el que es pretén també, i com a segon objectiu, és comparar els resultats de les investigacions internacionals amb els de l'estudi que es pretén realitzar, és a dir, si fins a cert punt, i temptativament, podem parlar d'una experiència comuna de les dones musulmanes que porten *hijab* en països occidentals.

4. METODOLOGIA

Atès que l'interaccionisme simbòlic pretén registrar significats subjectius, situats i canviants s'ha optat per l'ús d'una metodologia qualitativa per tal d'aconseguir els objectius esmentats i en concret, conèixer les realitats personals i socials de les dones musulmanes amb el *hijab*. Aquesta metodologia qualitativa consistirà en la realització d'entrevistes en profunditat.

Les entrevistes en profunditat “*segueixen el model d'una conversa entre iguals, i no d'un intercanvi formal de preguntes i respostes*” (Taylor et al., 2008, p. 101). El tipus d'entrevista en profunditat d'interès en el present estudi és l'anomenada història de vida o autobiografia sociològica, és a dir, aquella en que l'investigador “*intenta aprehendre les experiències destacades de la vida d'una persona i les definicions que aquesta persona aplica a aquestes experiències. La història de vida presenta la visió de la seva vida que té la persona, en les pròpies paraules, en gran mesura com una autobiografia comuna*” (Taylor et al., 2008, p. 103).

Per a l'elaboració de les entrevistes s'ha elaborat un guió amb preguntes que tracten d'adreçar, suscitar i induir totes aquelles situacions de discriminació que les entrevistades han pogut experimentar per motiu de portar el *hijab*. Es tracta d'un guió amb preguntes obertes a fi que la persona entrevistada pugui esplaïar-se sobre totes aquelles qüestions que consideri oportunes. El guió en qüestió es troba en l'annex 1.

Pel que fa a la mostra, les 6 participants són totes dones d'edats que oscil·len entre els 21 anys als 30 anys que porten el *hijab* i que viuen a les comarques gironines. En aquest sentit, sempre des del respecte a l'anonimització, per contextualitzar la comprensió dels antecedents de les participants:

- **Fàtima:** dona, 22 anys, estudis d'infermeria i actualment treballa d'infermera. Ha nascut a Espanya però té origen marroquí. És musulmana i porta el *hijab* des dels 18 anys.
- **Fatu:** dona, 23 anys, originària de Gàmbia però ha viscut tota la seva vida a Espanya. Ha estudiat turisme i actualment es troba treballant com a recepcionista en un hotel. Porta el *hijab* des dels 14 anys.
- **Ouafa:** dona, 30 anys, nascuda a Blanes però viu a Lloret de mar, comptable, actualment es troba estudiant la carrera de dret. Porta el *hijab* fa poc, concretament, des del gener del 2023.
- **Khadija:** dona, 21 anys, va néixer a Espanya, amb origen gambià, s'ha criat tota la seva vida a Espanya. Actualment es troba estudiant la carrera de dret. Porta el *hijab* des de la ESO.
- **Aisatu:** dona, 22 anys, ha nascut a Espanya, els seus pares son de Gàmbia, ha estudiat un cicle superior d'educació infantil i actualment es troba estudiant la carrera d'educació primària. No treballa. Porta el *hijab* des de mitjans de la ESO, concretament entre segon i tercer.
- **Siham:** dona, 24 anys, nascuda al Marroc i porta vivint a Espanya des dels 10 anys. Ha estudiat la ESO i un curs de mediació comunitària. Actualment no està treballant. Porta el *hijab* fa 8 anys, és a dir, des dels 16 anys.

La majoria de les entrevistades són conegudes que m'han anat relatant les situacions que han anat experienciant, la qual cosa m'ha motivat a elegir el tema del present treball. És un tema d'interès davant la gravetat dels fets que han patit, i que poden arribar a reflectir, ens atrevim a dir, la realitat de moltes més dones musulmanes amb contextos semblants a les entrevistades, que davant el silenci de la recerca entorn el mateix, fa necessari el seu tractament urgent. La majoria de les entrevistes s'han realitzat de forma presencial. Les entrevistes han tingut una durada mitjana de 40 minuts i han estat transcrites i analitzades en bloc per extreure les dades necessàries per realitzar el present estudi.

Per fer l'anàlisi, s'ha combinat un mètode d'anàlisi narratiu i temàtic, en el sentit d'identificar temes a partir dels patrons de les respostes i extreure les conclusions per cada una, però també s'ha intentat analitzar a través de les necessitats de cada participant i els seus possibles obstacles i s'ha donat èmfasi a aquelles qüestions que cada una d'elles considera importants i amb més impacte.

Els noms de les entrevistades es van pactar amb les mateixes, elegint les participants entre l'opció de deixar el seu nom real o bé la utilització d'un nom fictici.

5. ANÀLISI, RESULTATS I DISCUSIONS

Captar els elements matisats i multicapa de la pròpia existència no és només difícil, sinó que a més, és un esforç delicat i individualitzat (Sharweed, 2022). Tanmateix, saber això no nega el fet que es tracta d'experiències i relats que impregnen la vida de les entrevistades i les identifiquen, la qual cosa, en últim terme, ens proporciona dades essencials que ajuden a conscienciar i informar la resta de la comunitat sobre una part de la seva realitat.

Amb l'objectiu de l'anàlisi de les entrevistes realitzades, i un cop analitzades les dades obtingudes, s'ha realitzat una codificació dels temes generals que han anat sorgint al llarg de les respostes facilitades per les entrevistades. En aquest sentit, l'anàlisi de les entrevistes es classificarà en diferents seccions.

A. La decisió de posar-se el hijab

Cadascuna de les dones entrevistades ha decidit començar a portar el *hijab* i a incorporar-lo en la seva vestimenta en diferents etapes de la seva vida. Així, la majoria d'elles l'han començat a portar des de l'etapa de l'adolescència, entre els 14 als 18 anys, perquè, bé ho veien com una cosa natural o bé per la influència d'iguals que el portaven, però també com un element estètic, però que amb la maduresa, pren un significat més profund i religiós. Així Fatu, ens diu:

“Per mi el hijab era una cosa natural que portava a vegades per anar a la mesquita o quan no m'agradava el meu pentinat. En realitat no era hijab-hijab, però com una manera que m'agradava de sortir el carrer”.

Altres participants descriuen una relació variant amb el *hijab*, en què se'l posaven i després se'l treien i tornaven a posar. Altres se'l posaven però no “correctament”. Així, Siham i Khadija ens relaten:

“Porto el hijab des de fa 8 anys, però me l'he anat posant i traient fins aquests últims tres anys que me l'he posat realment i ja no ho he tornat a treure” (Siham).

“Jo sempre l’he estat portant però no l’he portat de manera correcta, perquè diguem que en el moment de començar a portar-lo correctament havia de renunciar a certes coses que feia abans” (Khadija).

En relació a això, Khadija, com altres participants, han vist la incorporació del *hijab* com una forma d’aproperament a la religió i als seus valors, com una forma de modèstia. Per a les joves participants, la modèstia també és un aspecte central del *hijab*, la qual no només es practica amb el tipus de roba que es porta, sinó també en com es comporta i en com s’actua. En aquest sentit, Khadija ens diu:

“El hijab té un significat, protegir la bellesa de la dona, no? Jo puc estar explicant això aquí però que per certa gent o pel món d’occident ho relacioni amb el masclisme. Jo no puc ser una dona que es cobreix, i anar de festa, són coses que per mi són incompatibles”.

Aquesta relació d’apropament a la religió i la consegüent incorporació del *hijab* ho veiem en el relat de Fàtima i Ouafa que ens comenten que des de ben petites volien incorporar el *hijab* però per qüestions d’inseguretat, reaccions de l’entorn, no ho van poder fer fins haver arribat una certa edat més “madura”. És a dir, es detecta una certa cohibició i un endarreriment en la seva incorporació provocat per traves externes, de manera que a més de tractar-se d’una decisió que requereix maduresa religiosa, també requereix confrontar l’expectativa de la reacció de l’entorn i això és una càrrega en sí mateix. Com a exemple:

“Des de més petita, ja tenia les ganes de portar el hijab però no em veia capaç de fer-ho correctament ni tampoc en plena edat de l’adolescència en la que et sents més insegura, de manera que un cop complerts els 18 anys i començant una nova etapa, més madura, etapa en la que tenia una relació amb l’Islam més propera, vaig decidir posar-m’ho” (Fàtima).

“Jo porto tota la vida volent posar el hijab, qui em coneix sap que tota la vida me’l volia posar, però per estudis, per exemple al meu poble, a l’institut no es podia i a la feina tampoc. Són traves que et dificulten decidir-te.. Però jo els els hijabs me’ls vaig començar a comprar fa anys (rialla), i un dia doncs, m’hi vaig decidir, i me’l vaig

posar, sense dir-li ningú. Va ser una sensació tan maca “m’emociono tia” (s’emociona). Sentia un ambient diferent, tranquil” (Ouafa).

En resum, encara que totes les participants descriuen el seu compromís amb la religió com a element intern principal i motivació per cobrir, les mateixes també descriuen l’existència de circumstàncies externes que van influir les seves decisions, en el sentit que tot i tractar-se d’una decisió que pot estar influenciada per diferents circumstàncies i elements, en totes elles existeix una càrrega de l’expectativa de la reacció, totes les entrevistades han patit una reacció a la seva incorporació. Una de les participants que ho explica de forma clara és l’Aisatu:

“He començat a portar el hijab per diversos factors. D’una banda, el fet de seguir una religió concreta, el teu entorn, noies de la teva edat que ja feien el pas, i doncs ja tu et questiones si portar el hijab o esperar més. Des del meu punt de vista, moltes coses influeixen, hi ha el fet que tu vols i que és fer el pas, i contribuir a la teva religió, i d’altra banda, et trobes fent aquesta qüestió perquè es trobes en un entorn que et condiciona, és a dir, al final totes les nostres decisions no són totalment voluntàries sinó que venen condicionades per diversos factors”.

B. El significat del hijab

Gairebé totes les participants han compartit la mateixa resposta en relació a la pregunta “*què significa per tu el hijab?*”. Totes elles ho han relacionat amb el fet que el *hijab* és una expressió de la seva identitat, com un element d’afirmació cap enfora i/o de la seva fe, així com una manera de sentir-se lliures, més properes a Déu i en què no han de preocupar-se pel que pensa la gent, la qual cosa afirma el concepte del *hijab* com a forma d’alliberament dels models estètics que imposa la societat. Per altres, fins i tot, el *hijab* constitueix una part essencial del seu ésser, perquè el *hijab*, va més enllà de ser una peça de roba. Així, per exemple, Quafa ens comenta:

“Per mi, el hijab sóc jo, sense el hijab no sóc jo, el hijab em complementa, no ho veig com una cosa externa a mi o extra. Per tant, amb el hijab em sento completa”.

Khadija i Aisatu afegeixen que, a més, el *hijab* opera com una protecció, que en cas de no portar-lo, se senten desprotegides.

Encara que la majoria d'elles van determinar que el *hijab* és una eina que les identifica com a musulmanes, també han reconegut que aquesta identificació les converteix en objectius potencials de casos de discriminació com els que veurem en els següents apartats. Així, el *hijab* identifica i et fa visible, la qual cosa té aspectes positius d'autoafirmació i pertanyença, però al mateix temps, té efectes negatius, un gran cost i càrregues que han d'enfrontar les dones que decideixen portar-lo.

C. Les reaccions de l'entorn davant la decisió de portar el hijab

Les entrevistes recullen dues línies de reaccions de l'entorn de les joves participants, una de caire positiu per part de familiars, amics del mateix col·lectiu, i un altra de caire més negatiu i de qüestionament per part de l'entorn aliè del seu col·lectiu com a musulmanes.

En aquest sentit, Fàtima ens relata que la reacció va ser generalment positiva tot i que hi ha hagut cert rebuig per part dels companys de classe, que no eren musulmans, les preguntes dels quals han estat seguint la mateixa línia que les persones que han mostrat el mateix rebuig envers la incorporació del *hijab* en relació amb la resta de participants. Totes elles han experimentat aquest qüestionament, bé per part dels amics, per companys de feina, de classe, del professorat, i fins i tot dels familiars.

Aquest qüestionament sempre ve en forma de preguntes de caire invasiu com “*Perquè te l'has posat? “ets més bonica sense el hijab” te'l podries posar més tard, perquè ara”, “t’han obligat els teus pares?”*”.

Aquesta forma de qüestionament, per part de l'entorn no musulmà, tal i com ho determina Aisatu, els hi fa entendre a les joves participants que la seva decisió de portar el *hijab* no ha estat correcta, però també sorgeix i reflecteix un pensament colonial molt repetit, el qual fa referència a que la dona musulmana no es posa el vel per agència; per una decisió lliure presa per la mateixa, sinó per una autoritat externa, els seus pares. A més, a les participants, aquestes preguntes els hi causen sentiments de frustració i impotència perquè, tal i com diu Fàtima:

“M’han creat un sentiment de frustració perquè no coneixen la religió i sempre assumeixen una cosa negativa, de manera que tot i que expliquis, no serveix gaire”.

Aisatu afegeix:

“Doncs et sents que perquè jo haig de justificar les meves decisions, en canvi si un altre persona, decideix canviar el seu estil, doncs, no se li qüestiona però quan es tracta del Hijab, a nivell social, es veu com una cosa negativa, d'opressió o de radicalització”.

Ara bé, aquestes preguntes no només han estat realitzades per persones que no comparteixen la mateixa religió i cultura de les participants, sinó que també l'entorn propi del col·lectiu de les mateixes també han tingut una reacció relativament semblant, però més que qüestionar el fet de portar el *hijab* en sí, qüestionen la sinceritat i la serietat de la decisió. Així, tal i com ens relata Khadija i Siham:

“Dintre del meu col·lectiu, hi ha els típics comentaris de «aviam quan et dura», «ara vas de tal», és a dir comentaris que sobren. Alguns m'han afectat, per exemple, recordo que l'any passat quan estava de viatge, totes les noies estavem reunides, i totes portaven el hijab i jo era la única que no el portava correctament, i vam sortir a passejar i jo me'l vaig posar correctament, i una de les noies que considerava la meva amiga em va comentar «t'ho has posat així per no sentir-te exclosa»”(Khadija).

“Per part del meu col·lectiu, com que me l'he posat des de fa anys, i he anat posant-m'ho i treient-lo, doncs la majoria de les reaccions han estat de “ara s'ho tornarà a treure una altre cop” (Siham).

Algunes de les reaccions han deixat impacte en les experiències de les participants amb el *hijab*, arribant alguna d'elles a experimentar l'anomenat “efecte hijab” que s'ha esmentat en el present treball i que implica que l'expectativa de certs trets de caràcter per a les dones que porten *hijab* configura les actituds socials cap a elles. Un exemple clar és el cas de Ouafa que ens diu:

“Jo recordo que dies després de començar a portar el hijab, vaig anar a la biblioteca del meu poble, recordo que li vaig comentar a la bibliotecària que volia imprimir, i ella en veure'm la cara em va demanar el NIE, la qual cosa et pot semblar una tonteria però és que mai em va passar, en la vida (rialla). Jo, en treballar de cara al públic, no faig distincions de NIE o DNI, i per tant em va sobtar que em demanés el NIE directament”.

Una altra experiència relatada és la de la Siham que ens comenta que una de les guies que li ajudava a cercar feina li va comentar el següent:

“Recordo que tenia una noia que era com una guia per buscar feina, i quan me’l vaig tornar a posar, em va dir que era millor mantenir la foto del currículum sense hijab per a que em truquin perquè sinó serà difícil que em truquin”.

En el mateix àmbit laboral, Fatu ens diu:

“Crec que has de demostrar molt més, el meu cas ja no és només el hijab, sinó que tinc el hijab, però també sóc una persona negra i una dona, de manera que haig de demostrar molt més. Per exemple, crec un noi musulmà no passa pels mateixos obstacles que la dona musulmana, la dona musulmana porta hijab i per tant som la eina fàcil a la qual atacar, i en el món laboral, en el meu cas, he tingut molta inseguretat en el sentit de: què faig aquí? Ningú és com jo, és a dir, es qüestiona tot”.

En particular, aquesta idea que ens trasllada Fatu planteja la gran càrrega i el cost que suposa posar el *hijab* en l'àmbit laboral, ja que la por a les reaccions genera grans inseguretats i autèntiques barreres a l'accés del món laboral, de manera que limita el desenvolupament que una dona musulmana, amb les mateixes expectatives que la Fatu, pot tenir en aquest context.

La majoria de les participants han fet referència al fet que des de que han començat a portar el *hijab*, han percebut més atenció cap a elles, mirades, gestos. És a dir, el *hijab* en aquest context et fa visible i t'assenyala. En aquest sentit:

“Altres reaccions han estat per exemple mirades, gestos i actituds, gent que s'aparta de tu, que no se s'assenta al teu costat al bus tot i que tots els seients estiguin plens, entrar en restaurants per gent espanyola amb hijab, notes més mirades, gestos, que t'assenyalen” (Siham).

Un altre tema que ha sorgit en el present treball i que ha estat objecte de la meua atenció ha estat el concepte d'entorn bombolla. Una de les entrevistades ens diu:

“La veritat és que com que jo tota la meua vida, el meu entorn, està relacionat amb la religió, fins i tot l'escola que tot i que hi hagués persones que no eren musulmanes o

negres, però estan familiaritzades amb el hijab, com una cosa natural. Diguéssim que en realitat vivia com una bombolla. És a dir, quan jo estava a l'escola i a l'institut jo no em sentia diferent, em sentia com a igual, no em qüestionava el meu color de pell o la meva religió però quan surts d'aquest entorn, com una bombolla, doncs te n'adones que realment ets diferent. A mi, això em va provocar un aïllament, em va costar molt relacionar-me els primers anys perquè tenia els meus prejudicis cap a la gent, en el sentit que em jutjarien per com sóc, o d'on sóc, no volia donar explicacions sobre perquè sóc així”.

En aquest sentit, aquestes noies, davant d'entorns relativament nous, se senten el foc d'atenció, de manera que perceben més reaccions negatives, gestos, mirades que, relacionat amb el que s'ha anat comentant, torna a qüestionar la seva decisió d'incorporar el *hijab* i maximitza el fet de sentir-se com a diferents i no com a iguals. Són expressions relativament subtils de racisme però que tenen un pes específic en les narratives de les dones entrevistades i en la seva manera d'estar en societat.

D. Experiències

Aquesta secció constitueix la base del present treball i uns dels objectius a aconseguir: conèixer les experiències i discriminacions que han patit les dones entrevistades pel fet de portar *hijab*. En aquest sentit, totes les participants s'han trobat en situacions discriminants i estressants en relació a la seva naturalesa i estil de vida, i concretament, al fet de portar el *hijab*. En efecte, moltes de les participants han descrit una sèrie d'incidents de discriminació en diferents àmbits de la seva vida social.

a) Àmbit educatiu

Fátima, en la època en que estudiava la seva carrera d'infermeria, feia pràctiques i havia d'acompanyar la seva tutora de pràctiques a determinades visites domiciliàries. En una d'aquestes, ens relata una situació que li va passar:

“En una visita domiciliària d'un pacient quan estava de pràctiques, la dona que vivia en la casa on vam anar em va fer sentir malament. Quan em va veure, ja vaig sentir una actitud de rebuig. En primer lloc, em va començar a dir que no hauria d'estar en aquest país; que hauria de marxar, que no pertanyo i no serveixo per estar aquí perquè sóc diferent a ells, entre altres comentaris”.

Davant d'aquesta situació, la frustració opera perquè tal i com diu “*facis el que facis, mai és suficient, estic treballant, pago els meus impostos, ajudo als pacients i cuido d'aquelles persones, però tot i així, no veuen aquest part positiva i es concentren en el fet que sóc de fora*”. A més que la tutora que l'acompanyava no va comentar gaire res ni la va defensar, la qual cosa accentua aquesta frustració, ja que existeix un silenci còmplice que subratlla el fet de sentir-se diferent.

Fatu també ha experimentat una situació relativament semblant en l'etapa de les seves pràctiques en el seu grau de Turisme i ens comparteix una reflexió:

“El moment de buscar treball o pràctiques et fan qüestionar tot, sempre tens aquest neguit o por de «aquí no m'acceptaran, aquí em diran», «a veure si no em comenten res pel hijab, em deixaran treballar amb el hijab?, què faig si em diuen que no, què els hi puc dir?». És a dir, jo no tinc les mateixes opcions i oportunitats que les persones que s'han format en la mateixa carrera que jo i han passat pels mateixos processos que jo, perquè tinc una limitació de portar el hijab i hi ha empreses que no els hi agrada [...] Una de les coses que em produeix més frustració és sobretot que això passi a les pràctiques, és a dir, buscant feina m'ho trobaré, però a les pràctiques? «No és que em paguin, sinó que si no faig pràctiques no puc seguir formant-me i no puc obtenir la meva titulació, de manera que si no em trec el hijab, no puc ni aconseguir aquesta titulació per la que he treballat i esforçat»”.

Aquesta reflexió és resultat d'una situació que ha experimentat en relació a les pràctiques que li pertocaven realitzar en un hotel de Girona. El director de l'hotel li va dir que no podia portar el *hijab* per realitzar les mateixes. Fatu ens comparteix les emocions d'aquell dia:

“Sincerament, vaig tornar a casa a punt de plorar, tenia esperança que no m'ho diguessin en tractar-se de les pràctiques, la qual cosa en dir-m'ho em va enfonsar, em vaig sentir insuficient”.

Aquestes situacions relatades han tingut lloc en l'època de les pràctiques de les entrevistades. Això és una qüestió important; les pràctiques universitàries constitueixen un pont entre la suposada protecció de l'àmbit educatiu i el món adult, de manera que els missatges que

s'aprenen a les pràctiques són fonamentals. En aquest sentit, els missatges que han captat les entrevistades és d'exclusió, la qual cosa subratlla i dona una visió de la realitat que es poden trobar en el món laboral en sí mateix.

b) Àmbit laboral

Una altra experiència a destacar va ser la que ens ha relatat Aisatu, davant la qual es va sentir obligada a treure's al *hijab* per poder treballar ja que a casa seva passaven per una dificultat econòmica, de manera que es va veure davant la necessitat d'acceptar aquesta feina per poder “sobreviure i menjar”. Amb més detall, ella ens diu:

“La meva última feina treballava en l'àmbit de l'hosteleria, en un restaurant. En el primer dia de feina, vaig portar el mocador cap enrere, en forma de turbant, però em van dir que no era adequat i que hauria de posar-me la gorra de l'empresa, amb la que es veu el cap descobert”.

Davant d'aquesta situació, Aisatu ens diu que va buscar altres solucions, la qual va ser:

“Intentant escapar d'aquesta situació, vaig anar a treballar a una empresa d'oci. Doncs en el primer dia de prova, després d'haver treballat unes hores, em van fer anar a un despatx. Si que és cert que quan em van trucar per anar a treballar, jo no vaig preguntar si podia treballar amb mocador perquè vaig suposar que sí ja que en el meu curriculum hi havia la meva foto amb mocador i a l'entrevista de feina també vaig anar amb mocador. Doncs bé, en el despatx, em van dir que ha rebut una trucada de Madrid indicant que està prohibit treballar amb objectes que simbolitzen religiositats, creences, i per tant que aquest primer dia em deixarien treballar amb mocador, però ja al segon dia me l'hauria de treure. Quan em van dir això, em vaig sentir destrossada, Loubna, perquè davant el fet que no havien posat cap negativa davant el curriculum, l'entrevista i la trucada de portar el hijab, vaig enviar la baixa voluntària al primer restaurant, ja que em vaig alegrar de poder finalment treballar amb hijab i no sentir-me tan malament en haver de treure'l perquè realment, psicològicament, m'estava afectant molt. Em va semblar injust perquè el fet de que no es vulgui que es treballi amb hijab, s'informa abans, no després d'haver firmat un contracte i doncs em vaig quedar molt decebuda”.

La situació en la que es trobava Aisatu era emocionalment esgotadora, el fet que s'ha vist davant la necessitat de treure's el *hijab* per poder treballar i els sentiments que tenia per fer-ho ens fan entendre que el *hijab* va més enllà de ser un tros de tela per aquestes joves. En efecte, ella ens relata:

“Quan m'havia de treure el hijab per treballar en el vestuari, sentia que part de mi estava descoberta, i part de la meva identitat robada, era una sensació estranya, que la veritat no m'agradaria tornar a sentir en la meva vida. Era un estrès constant i agobiant. Era un dilema constant, era tan estressant que fins i tot totes aquestes emocions negatives es somatitzaven en el meu cos, fins al punt que el cap de setmana que em tocava anar a treballar, totes aquestes emocions es reflectien en suor, nerviosisme, estrès, mal de panxa i desànim dies abans. La meva motivació estava per sota terra, «et senties enfonsada, i ho ha empitjorat el fet que era una feina de cara al públic la qual cosa implicava que havies de somriure constantment, però no pots, no sé com dir-ho, m'han-m'han vulnerat els drets»”.

Aquests sentiments i emocions també van ser presents en la situació de discriminació relatada per la Siham. L'entrevistada ens explica que en un lloc de treball li van “obligar” a escriure la seva renúncia després de comentar-li que s'havia de treure el *hijab*.

“Fa uns mesos vaig començar a treballar en un hospital de neteja i en el meu primer dia de treball, com que en enviar el meu currículum amb hijab, no em van dir res i ja havien vist la foto, doncs vaig presentar-me a treballar amb el meu hijab. Al dia següent, mentre m'estava preparant per treballar, la noia que em va fer el contracte de treball em va enviar un missatge per Whatsaap dient-me que no podia portar el hijab, i com que m'hi vaig negar, em va dir que com que no podia despedir-me per aquesta raó, havia d'escriure una renúncia”.

Aquestes experiències donen lloc i maximitzen aquesta percepció de ser vist com “l'altre” o “la diferent”, la qual cosa també ha estat expressada per diverses participants.

c) Altres àmbits

Com s'ha mencionat abans, totes les participants han experimentat alguna d'aquestes situacions, i Ouafa tampoc n'ha estat una excepció. En efecte, ella va sofrir una situació de discussió verbal amb una senyora quan realitzava el seu voluntariat a Càritas:

“Quan ja portava bastant temps (en el voluntariat), hi havia una persona que sempre que venia em mirava malament fins un dia que en voler marxar em va dir «tu treu-te això que estem a Catalunya, jo li vaig dir que si efectivament sabia que estavem a Catalunya, també sabrà que cadascú és lliure de portar el que vulgui, i em va contestar que no, que això a ella no li agradava, que era una senyal que erem oprimides, que no era normal». La veritat és que li vaig intentar explicar que la majoria de les noies que el portem, ho fem perquè volem, però ella igualment seguia, fins al punt que al final li vaig dir que «gent com tu, que ens preneu per estúpides, sense capacitat de pensar i decidir per nosaltres mateixes, és el que ens acaba limitant, perquè durant molts anys jo no portava el hijab per aquest tipus de gent, la qual cosa és la vertadera limitació, en no poder exercir el meu dret a la llibertat religiosa lliurement»”.

Totes aquestes situacions tenen un denominador comú, i és que aquestes noies s'han vist davant la necessitat d'elegir obligatòriament, o treballar i fer pràctiques sense *hijab*, o endurar mirades, gestos o fins i tot, haver de renunciar per poder seguir exercint el seu dret a la llibertat religiosa lliurement i a vestir-se lliurement o bé, com en el cas d'Aisatu, haver d'abandonar “*part de la seva identitat*” per poder sobreviure i seguir treballant. Són situacions de discriminació evidents, de vulneració de drets, que suposa una discriminació especial, en ser aquesta fruit de l'associació d'ambdues discriminacions, la de gènere, en ser la dona la víctima i la única que queda afectada, a diferència de l'home musulmà, i la de religió, en tenir lloc com a conseqüència que aquesta mateixa dona s'adhereixi a una determinada religió, en aquest cas, l'Islam.

A més, totes elles han hagut d'endurar un qüestionament que suposa una sobrecàrrega moral important i les posiciona en la tesitura de sentir que s'han de justificar per una decisió que només és la seva i que no hauria d'importar a ningú.. En aquest sentit, Ouafa ens dóna una reflexió:

“D'altra banda ells no deixen de dir que estem oprimides i que no podem fer certes coses, però la realitat són ells els que es limiten. Qui no em deixa anar estudiar, ets tu

perquè no em deixes vestir-me de certa manera, qui no em deixa anar treballar, ets tu perquè no m'estàs contractant per portar un tros de tela, qui no em deixa anar a la piscina o a la platja, ets tu perquè si porto un banyador llarg com el de surf, ja no hi puc anar. Per tant les limitacions no venen del meu pare, germà o marit, sinó per part seva, limitant la meua vida per jo arribar a un tope i estar farta i treure'm el hijab per fer el que volen. És que sincerament aquest discurs no l'entenc mai”.

E. Propostes de millora

Al llarg de les entrevistes s'ha plantejat la pregunta de “*quins són els punts que creus que s'haurien de millorar per canviar la situació*” i totes les participants han facilitat respostes que s'han considerat adients. Es pretén que les mateixes entrevistades, i víctimes d'aquestes situacions de discriminació siguin les pròpies a proposar els punts que considerin que s'han de canviar, perquè totes elles són subjectes actius, amb necessitats i objectius, “capaces de redifinir la seva posició i opcions en el context de la seva vida” (Hoodfar, 2003 citat a Rahmath et al., 2016, p. 34). Per tant, capaces de discernir allò que cal canviar i allò que realment les limita com a dones i musulmanes. Aquests són:

1. **Necessitat d'educar i conscienciar la població:** cal sensibilitzar la gent sobre què significa la religió per aquestes dones, i el fet que el *hijab* és una decisió presa i elegida per una gran part de les mateixes, i no una obligació. En resum, contrarrestar els prejudicis i estereotips existents en els mitjans de comunicació en relació aquests temes. En relació amb aquest punt;
2. **Cal donar veu:** deixar d'elaborar discursos victimitzants i excloents en els quals no interessa la dona musulmana com a tal sinó l'afirmació dels propis estereotips. En aquests “se les descriu com a marginades i explotades, sense tenir en compte que aquesta actitud de la societat receptora alimenta la reproducció d'aquestes mateixes situacions o altres semblants” (Lutz, 1991, citat a Moualhi, 2000, p. 292). En efecte, potser és de més assistència el fet d'observar-les com a subjectes actius que s'esforcen per deixar enrere la seva precarietat i millorar les seves condicions de vida compaginant les dues cultures; la d'origen i la d'acollida”, (Moualhi, 2000, p. 292) i no relegar-les i discriminar-les, limitant el seu accés a diversos àmbits de la societat com és el cas actual.
3. **Necessitat de més representació:** ser representats implicar ser acceptats. Tal i com ens diu Fatu “*veure algú que és com jo, en qualsevol dels atributs que representen el jo,*

em fa sentir acceptada, en canvi, en un lloc on no hi ha ningú així, dóna la idea que no ens interessen. Aquesta representació motiva a trencar barreres, en canvi no veure's representat en la societat en la que es viu, fa no aspirar a més”.

6. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest treball ha estat, en primer lloc a través d'una revisió bibliogràfica i en segon lloc a través d'un estudi exploratori, analitzar, el significat atorgat per les dones musulmanes al *hijab*, i com la seva incorporació afecta el seu estil de vida i els àmbits més essencials com ho són l'àmbit educatiu i laboral.

La literatura internacional vincula clarament la qüestió del *hijab* amb una posició discriminant de la dona musulmana i l'existència d'estereotips que acaben limitant-les i relegant-les a una posició d'alteritat, de manera que malgrat els esforços de la mateixes de deslligar-se de les posicions estereotipades en què les han emmarcat, o mostrar capacitat d'agència, aquestes són qüestionades en tots aquells àmbits que poden facilitar la seva emancipació, la qual cosa implica una sobrecàrrega moral irracional. Així, malgrat que les dones musulmanes intenten fer entendre que el vel no és hostil com es percep, els seus arguments es posen en dubte i són objecte de debat, i en conseqüència, “el vel islàmic es converteix, en molts contextos, objecte de diferents interpretacions imposades per altres que no l'utilitzen” (Clavijo, 2018, p.1).

Per la seva banda, l'estudi exploratori buscava recollir la veu de les dones musulmanes en les seves motivacions i experiències amb el *hijab* més enllà d'aquelles relatades i estereotipades que veiem en els mitjans de comunicació.

Ara bé, cal insistir en la limitació del present estudi i la uniformitat de la mostra recollida, es tracta d'una petita mostra, de 6 dones, de manera que no es pot entendre com una reflexió de la realitat de totes les dones musulmanes. En efecte, la mostra tracta de dones musulmanes, majoritàriament de classe mitjana, amb un nivell educatiu alt, de manera que els resultats no es poden traslladar a la realitat de totes les dones musulmanes, ja que és possible que dones amb un nivell cultural i socioeconòmic diferent tinguin experiències diferents. Per altra banda, possiblement, la decisió i experiència en relació al *hijab* són diferents en països de majoria musulmana.

No obstant això, més enllà d'aquestes limitacions, els resultats del present estudi exploratori ens permet arribar a certes conclusions rellevants.

Així, la principal troballa és que totes aquestes noies comparteixen un vincle important, totes elles són dones i musulmanes, la qual cosa constitueix i provoca que algunes de les experiències que hagin viscut siguin semblants o fins i tot, idèntiques en la vida de totes elles. En segon lloc, s'ha pogut extreure la idea que la seva motivació de portar el *hijab* no correspon amb la presentada pels mitjans de comunicació, en els quals es percep la seva incorporació com una qüestió o símbol d'inferioritat o discriminació de la dona. Ben al contrari, totes les participants han expressat diferents motivacions, algunes d'elles són la proximitat a Déu, per modèstia, per la influència d'iguals, etcètera, i cap d'elles per obligació. Els relats i les narratives presentades per part de les participants demostren que no hi ha un procés igual d'inici d'incorporació del *hijab*, sinó que cadascuna d'elles ha traçat el seu propi camí cap a la decisió de la seva incorporació, és a dir, no s'ha tracta d'un procés lineal. En efecte, les que s'ho havien posat en un primer lloc perquè era una cosa "natural" en el seu entorn, en l'actualitat han anat desenvolupant altres raons i motivacions fins al punt que el *hijab* constitueix una part essencial de la seva vida i realitat, de la que no poden prescindir, com part de la seva identitat. Altres que s'ho volien posar des d'un inici però redubtaven les reaccions del seu entorn, la qual cosa implica una càrrega moral i traves importants, han acabat vençant les mateixes i posant-se el mateix.

Ara bé, totes les participants han d'enfrontar-se, de forma reiterada i constant, a qüestions respecte la seva decisió de posar el *hijab* fruit de les interpretacions que en fan altres que no l'utilitzen. Aquestes interpretacions reflecteixen idees del racisme cap a la cultura i religió de l'altre, en ser aquest diferent.

En segon lloc, varies de les participants han fet referència al fet d'haver-se sentit com objectes, que se'ls hi ha tret valor i se'ls ha limitat al fet de portar el *hijab*. Totes elles rebutgen aquesta idea, es neguen a ser tractades com a objectes només perquè pertanyen a una religió que actualment està infravalorada internacionalment.

Adicionalment, i en relació a les troballes en la recerca internacional, (Rahmath et al., 2016; Van Es, 2019) les entrevistades també han denunciat la percepció d'una incompatibilitat entre la identitat espanyola i musulmana, la qual ve donada per la societat que consideren que

aquestes dones no poden ser espanyoles i musulmanes alhora, qüestió irònica ja que totes les participants són de nacionalitat espanyola, de manera que també en el si d'aquesta investigació, s'ha percebut l'existència de confusió entre conceptes com religió i nacionalitat, la qual cosa ha donat lloc a diversos atacs per part d'individus cap a les mateixes. “El resultat d'això en la vida d'aquestes dones és la privació de la seva individualitat així com la permanència del seu concepte d'estrangeres” (Van Es, 2019, p. 377), tot i nèixer o tenir la ciutadania espanyola.

Totes les entrevistades han fet referència i han criticat el fet d'observar una contradicció constant per part d'empreses, ens socials i moviments socials en què es parla de llibertat i no discriminació, però els que lluiten per aquests són els primers de limitar-les i reduir-les a ens sense capacitat d'agència i decisió. En efecte, les experiències relatades per totes elles demostren aquesta contradicció, la societat té com a objectiu la igualtat de gènere, la no discriminació per raó de religió i origen i la inclusió, però aquestes dones no poden treballar o fins i tot acabar els seus estudis i formacions pel fet de portar el *hijab*. A més, l'entorn més proper presenta davant d'aquestes situacions de discriminació un silenci còmplice que constitueix una barrera més davant l'expectativa de ser defensades. En aquest sentit, n'és un bon exemple les experiències relatades en l'àmbit de les pràctiques universitàries, en les que varies de les entrevistades han parlat de situacions de discriminació que han patit durant l'època de les pràctiques com el cas de la Fàtima i Fatu, situacions que van haver de patir soles ja que no van veure cap suport institucional per part de les seves tutores. Aquestes situacions reflecteixen una idea d'exclusió en l'àmbit educatiu bastant important, ja que a més de l'experiència discriminant, el silenci augmenta aquesta exclusió i subratlla la idea de *l'altre* i el *diferent*.

A més, algunes de les experiències relatades³, constitueixen veritables situacions de discriminació laboral i que han de ser objecte de denúncia.

En aquest sentit, tal i com proposen les mateixes entrevistes, davant d'aquesta situació que pateixen les dones musulmanes, sorgeix una necessitat d'educar i conscienciar la població, donar veu a les mateixes i, més important al nostre parer, augmentar la representació, tal i com s'ha esmentat, el fet de sentir-se representat minimitza el sentiment de l'alteritat i augmenta el sentiment de la pertinença.

³ Entrevista amb la Siham; li van demanar d'escriure una renúncia perquè no volien que treballi amb *hijab*.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Adlbi Sibai, S. (2012). *Propuesta de un marco teórico propicio para abarcar la temática de la realidad de los y las estudiantes que pertenecen a la minoría española musulmana*. Universitat de Girona. Institut de Ciències de l'Educació Josep Pallach, 1-13. Recuperat de: https://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/7861/salam_adlbi_text.pdf?sequence=1 (24/04/2024).

Calvo-Barbero, C. i Carrasco-Campos, Á. (2020). *Portraits of Muslim women in the Spanish press: the "burkini" and "burqa" ban affair*. *Communication & Society*, (33), 72-92. Recuperat de: <https://doi.org/10.15581/003.33.35346> (22/04/2024).

Combalía, Z. (1996). *Los ordenamientos europeos ante las minorías musulmanas: aproximación al estudio de los derechos humanos en las declaraciones islámicas*. *Anuario de Derecho Eclesiástico*. 481-510. Recuperat de: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-E-1996-10048100510 (24/04/2024).

Clavijo, B. (2018). *El velo islámico: Un análisis argumentativo a través de la sentencia del Tribunal Europeo de Derechos Humanos «Leyla Sahin c. Turquía»*. Recuperat de: <https://es.linkedin.com/pulse/el-velo-islámico-un-análisis-argumentativo-través-de-la-belen-clavijo> (01/05/2024).

Douhaibi, A. i Amazian, S. (2019). *La radicalización del racismo: islamofobia de estado y prevención antiterrorista* (1a edició). Cambalache Libros.

Fernández-Reino, M. Di Stasio, V. i Veit, S. (2023). *Discrimination unveiled: a field experiment on the barriers faced by Muslim women in Germany, the Netherlands, and Spain*. *European Sociological Review*, (39), 479-497. Recuperat de: <https://doi.org/10.1093/esr/jcac032> (22/03/2024).

García Asun, et al. (2011). *Velos, burkas... moros: estereotipos y exclusión de la comunidad musulmana desde una perspectiva de género*. *Investigaciones Feministas*, (2), 283-298. Recuperat de: https://doi.org/10.5209/rev_INFE.2011.v2.38556 (01/05/2024).

Gutiérrez del Moral, M. J. (2020). *El velo islámico¿ una causa de discriminación? Especial referencia a su uso en la escuela, en la documentación de identificación y en el ámbito judicial*.

Anuario de Derecho Eclesiástico, (63), 63-92. Recuperat de: https://www.boe.es/biblioteca_juridica/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-E-2020-10006300092 (20/03/2024).

Labra, O. (2013). *Positivismo y Constructivismo: Un análisis para la investigación social*. Revista Rumbos TS. Un espacio crítico para la reflexión en Ciencias Sociales, (7). Recuperat de: <https://core.ac.uk/download/pdf/268587751.pdf> (20/03/2024).

Martín-Díaz, Emma. (2008). *El impacto del género en las migraciones de la globalización: mujeres, trabajos y relaciones interculturales*. Scripta Nova: Revista electrónica de geografía y ciencias sociales, (12). Recuperat de: <https://www.ub.edu/geocrit/sn/sn-270/sn-270-133.htm>. (01/05/2024).

Moualhi, D. (2000). *Mujeres musulmanas: estereotipos occidentales versus realidad social*. Papers: revista de sociología, (60), 291-304. Recuperat de: <https://ddd.uab.cat/pub/papers/02102862n60/02102862n60p291.pdf> (22/04/2024).

Rahmath et al. (2016). *Asserting citizenship: Muslim women's experiences with the hijab in Canada*. Women's Studies International Forum, (58), 34-40. Recuperat de: <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2016.06.001> (22/04/2024).

Said, E. W. (1990). *Orientalismo*. Libertarias-Prodhufrí, 3-510. Recuperat de: <https://hemerotecaroja.files.wordpress.com/2013/06/said-e-w-orientalismo-1978-ed-random-house-mondadori-2002.pdf> (20/03/2024).

S.J. Taylor; R. Bodgan (1984). *La entrevista en profundidad. Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. La búsqueda de significados. Barcelona: Paidós Ibérica, 5-343. Recuperat de: <https://eugeniawagner.files.wordpress.com/2012/08/taylor-bogdan-intr-met-cuali-1.pdf> (20/03/2024).

Van Es, M. A. (2019). *Muslim women as 'ambassadors' of Islam: Breaking stereotypes in everyday life*. Identities, (26), 375-392. Recuperat de: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1070289X.2017.1346985> (01/05/2024).

1. ANNEXOS

8.1. GUIÓ DE L'ENTREVISTA

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

2. Portes el Hijab? Des de quan? Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teva vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

- Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?

4. Què significaria per tu al hijab?

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

6. Del teu discurs, m'adono que al llarg d'aquestes situacions no has deixat que els comentaris t'afectin més del que poden / t'han afectat?

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

8.2. ENTREVISTES

ENTREVISTA FÀTIMA

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Em dic Fàtima, ara mateix tinc 22 anys. He començat a posar-me el hijab als 18 anys, he estudiat infermeria i actualment treballo com a infermera en un hospital, he nascut aquí a Espanya però sóc d'origen marroquí.

2. M'has dit que portes el hijab des dels 18 anys, te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Des de més petita, ja tenia les ganes de portar el hijab però no em veia capaç de fer-ho correctament ni tampoc en plena edat de l'adolescència en la que et sents més insegura, de manera que un cop complerts els 18 anys i començant una nova etapa, més madura, etapa en la que tenia una relació amb l'Islam més propera, vaig decidir posar-m'ho. També gràcies a les xarxes socials; influencers, que t'ajuden a veure l'altra perspectiva de l'Islam, no la idea cultural adherent de “ els teus pares t'obliguen a portar això”, és a dir, veus que realment les noies es posen el hijab per modèstia i per seguir la seva fe com a raó pròpia i no per pressió per part d'altres persones.

És veritat que hi haurà la típica persona que assumeixi que t'has posat el hijab, concretament, perquè els teus pares o familiars t'han obligat però realment no és així, no és el meu cas.

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teva vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

Generalment va ser una reacció positiva però sí que hi ha hagut un rebuig per part de companys de classe; la majoria de les meves amigues són musulmanes, de manera que puc dir que la reacció de la gent més propera a mi ha estat positiva però els companys i companyes que són d'aquí i que no segueixen la mateixa religió et fan les preguntes usuals del “i perquè?”, “ets més bonica sense el vel”; “te'l podries posar més tard, perquè ara?”.

Ara bé, no ho he viscut com un gran rebuig, han sapigut adaptar-se però és veritat que m'han fet preguntes innecessàries; no entenen el perquè encara que ho expliqui varies vegades, assumien que ha estat una obligació, etcètera.

- **Com t'han fet sentir aquestes preguntes?**

Com que he tingut bastant reforç emocional per part de les meves amigues i familiars, no m'han afectat però és veritat que assumeixo que si estigués en una situació més difícil i vulnerable, sense aquestes amigues, sí que potser m'hagués afectat més, però en aquell moment sí que és veritat que m'han creat un sentiment de frustració perquè no coneixen la religió i sempre assumeixen una cosa negativa, de manera que tot i que expliquis, no serveix gaire.

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?
Quan feia les pràctiques hospitalàries sense hijab sí que hi hagut diferència entre el abans i el després. Havia gent que feia comentaris com: “*perquè portes aquest drap (trapo) en el cap?*”,

o bé entrava a l'habitació del pacient i directament et preguntaven “*ets d'aquí?*” és a dir preguntes sobre el meu origen; quan no portes el hijab et parlen en català, però quan si el portes, canvien automàticament al castellà.

En la vida quotidiana i en el carrer, t'adones que les persones t'observen més, ets més observada i vigilada. Per exemple, si entro en un restaurant amb les meves amigues, sobretot si totes portem hijab, sents que tothom gira i percep que es sorprenen de que estiguem allà o que no som capaces d'estar allà, etcètera.

- **Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?**

Sincerament no, si que és veritat que en determinades classes quan explicaven coses sobre l'Islam deien coses que no eren veritat (“*exemple; les dones a l'Islam no poden estudiar*”) quan és completament fals, però no ho vaig assumir com un rebuig directe cap a mi o cap al hijab, sinó cap a la meva religió en general.

4. Què significaria per tu al hijab?

És que és molt difícil d'explicar però si ho haig de definir amb paraules, aquestes serien; modèstia, propietat a Déu, satisfacció amb tu mateixa, com una expressió de la teva fe. El Hijab no em limita a res, sempre he fet el que he volgut, i no ho veig com una restricció, no estem oprimides com la gent pensa, és al contrari, sempre he pogut fer el que he volgut; vida acadèmica, relacions socials, etcètera.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

Sí. En una visita domiciliària d'un pacient quan estava de pràctiques, la dona que vivia en la casa on vam anar em va fer sentir malament. Quan em va veure, ja vaig sentir una actitud de rebuig. En primer lloc, em va començar a dir que no hauria d'estar en aquest país; que hauria de marxar, que no pertanyo i no serveixo per estar aquí perquè sóc diferent a ells, entre altres comentaris. En aquesta situació, més que enfadar-me, la veritat em vaig sentir més frustrada perquè és com si facis el que facis, mai és suficient, estic treballant, pago els meus impostos, ajudo als pacients i cuido d'aquelles persones, però tot i així, no veuen aquest part positiva i es concentren en el fet que sóc de fora.

Jo crec que en aquell moment si no portés el hijab, la situació no hauria tingut lloc perquè el hijab, d'alguna forma, visibilitza i representa la religió, de manera que crec que fins i tot, si no portés el hijab, a vegades, no s'adonen que sóc musulmana, sobretot si vaig amb mascareta a l'hospital i amb l'accent més d'aquí.

- **Com ha reaccionat la resta de l'equip amb qui anaves a la visita domiciliària?**

La infermera li va dir a la dona que no era moment de parlar aquestes coses i la va tallar però no va dir res més. Quan vam sortir de la casa, em va demanar disculpes i em va

dir que no sabia què dir en aquella situació i per això no em va defensar ni va dir res més.

6. Del teu discurs, m'adono que al llarg d'aquestes situacions no has deixat que els comentaris t'afectin més del que poden

Jo crec que m'afectarien més si m'haguessin pres per sorpresa però la realitat és que tant a les xarxes socials com als mitjans de comunicació doncs te n'adones que la societat d'avui en dia té molt de rebuig a la religió musulmana, de manera que vaig amb la mentalitat que no agradaré a tothom i enlloc de prendre aquests comentaris de forma personal, els utilitzo per seguir esforçant-me a fer més el bé, és a dir, que en lloc de dir *“és que m'estan dient aquestes coses, millor em trec el hijab”* prefereixo dir *“seguiré posant-me el hijab, seré millor persona, i esforçar-me per a que les persones s'adonin que el hijab no em limita a res i que puc viure en les mateixes condicions que els altres”*.

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

Si eduquem més a la població sobre què és la religió. Les xarxes socials i mitjans de comunicació sempre associen actes negatius a l'Islam i només notícies dolentes, però no visibilitzen altres situacions més positives, de manera que tothom es concentra en allò negatiu.

En relació a les dones i al hijab, primer s'hauria d'educar i conscienciar que no totes les dones que elegeixen el hijab ho han fet obligades, sí, hi ha casos, però la majoria, per mi, ho han incorporat per decisió pròpia, de manera que s'hauria de deixar d'assumir coses que no són. Tothom té la llibertat d'anar com vol, doncs en relació amb el hijab hauria de ser el mateix.

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Crec que és més a nivell individual, cada persona es pren les coses de forma diferent, però crec que si tens una idea ferma del que estàs fent i ho fas perquè vols, no quedaries massa afectada, per exemple, *“per mi, si he perdut una oportunitat perquè porto hijab, prefereixo no tenir aquesta oportunitat”*. Ara bé, això és des del meu punt de vista i potser una situació que a mi no m'afectaria tant, a una altra dona li afectaria de forma immensa, per tant crec que les dones han de desenvolupar eines individuals per poder afrontar aquestes situacions.

ENTREVISTA FATU

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Em dic Fatu tinc 22 anys, sóc originària de Gàmbia però he viscut tota la meua vida aquí a Espanya, concretament a Salt, altres llocs però la majoria de la meua vida a Salt. He estudiat Turisme a la Universitat de Girona i ara estic treballant com a recepcionista en un hotel.

2. Portes el Hijab? Sí. Des de quan? Des dels 14 anys. Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Per mi el Hijab era una cosa natural que portava a vegades per anar a la mesquita o quan no m'agradava el meu pentinat. En realitat no era hijab-hijab, però com una manera que m'agradava sortir el carrer. Vaig a anar a l'Àfrica durant tres mesos i vaig tornar, vaig sentir la necessitat de portar-lo bé. Des de tercer de la Eso ja me'l vaig posar però podria dir que en un principi no era per raons religiosos, de la fe, sino que estava còmode amb ell i al llarg dels anys he anat descobrint les raons fins al punt que actualment s'ha convertit en una part essencial de la meua vida. No podria anar pel carrer sense ell, el hijab em fa sentir segura enfront de la societat i la gent, que tot i que es podria veure que no, perquè realment és una cosa que et fa diferenciar-te i la gent no et tracta de la mateixa manera, però és essencial per mi.

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teua vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

La veritat és que com que jo tota la meua vida, el meu entorn, està relacionat amb la religió, fins i tot l'escola que tot i que hi hagués persones que no eren musulmanes o negres, però estan familiaritzades amb el hijab, com una cosa natural. Diguessim que en realitat vivia com una bombolla. És veritat que si he tingut qüestions o inseguretats eren més bé físiques, no relacionades amb el hijab, en relació amb el hijab ningú em va preguntar "perquè te l'has posat".

- **A què et refereixes amb l'expressió "vivía en una bombolla"?**

En que tots els meus amics, a l'escola, entorn familiar la majoria son musulmans però els que no ho són, també estan familiaritzats amb la religió i la meua cultura, de manera que no hi hagut un xoc cultural, saps? A més, el viure a Salt, on hi ha tanta població immigrant, afavoreix que fer aquest tipus de canvi no sigui tan brusc, sino que hi ha una comunitat que comparteix la manera de fer i de viure.

- **Doncs, la reacció diferent la trobes quan surts de Salt?**

Sí, bàsicament quan surts de la Eso i batxillerat i vas cap a la uni, es redueix moltíssim el col·lectiu immigrant o musulmà i te topes amb una realitat, que no és que sigui dolenta, però que et fa qüestionar-te molt més el fet que siguis diferent. És a dir, quan jo estava a l'escola i a l'institut jo no em sentia diferent, em sentia com a igual, no em qüestionava el meu color de pell o la meua religió però quan surts d'aquest entorn, com una bombolla, doncs te n'adones que realment ets diferent. A mi, això em va provocar un aïllament, em va costar molt relacionar-me els primers anys perquè tenia els meus prejudicis cap a la gent, en el sentit que em jutjarien per com sóc, o d'on sóc, no volia donar explicacions sobre perquè sóc així.

- **El fet que et creguis diferent, és perquè has rebut algun estímul que t'hagi fet sentir d'aquesta manera?**

Jo crec que la major part sorgia de les meves pròpies creences. No és que recordi sentir-me que se'm feia de costat, però recordo que poques persones, unes 3 o 4 eren musulmanes, de manera que em limitava a anar a classe i tornar, tot i que m'arrepenteixo perquè crec que la universitat és una etapa molt important en la vida.

No he viscut situacions de rebuig o de fer-me sentir de menys però sentia que tot i que és veritat no parlo amb ningú, tampoc sentia que algú tingués interès a parlar amb mi. Sincerament, jo em menjo molt el cap (*rialla*).. de manera que com que la gent no venia a parlar amb mi, ho relacionava amb el fet que era perquè era diferent. En el sentit que: *“és el món qui m'està apartant, o sóc jo per a que no em facin mal, com una barrera, com un escut”*. Sortir d'un món tan conegut, havent estudiat amb les mateixes persones al llarg de la meva vida, sortir d'allà era un repte molt gran, però per mi, ho era més, perquè tinc uns atributs que em fan diferents, la qual cosa ho complica més.

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

Sí, ho he sentit molt en l'àmbit laboral. Crec que has de demostrar molt més, el meu cas ja no és només el hijab, sinó que tinc el hijab, però també sóc una persona negra i una dona, de manera que has de demostrar molt més. Per exemple, crec un noi musulmà no passa pels mateixos obstacles que la dona musulmana, la dona musulmana porta hijab i per tant som la eina fàcil a la qual atacar, i en el món laboral, en el meu cas, he tingut molta inseguretat en el sentit de: *què faig aquí? Ningú és com jo, és a dir, es qüestiona tot*.

Moltes vegades el que noto és que d'entrada molta gent, que entre ells parlen català, en veure't amb el hijab, es pensa que no saps català, i et parlen directament en castellà, la qual cosa em feia molta ràbia, és a dir *“que jo sigui negra i porti el hijab, no vol dir que no sé parlar català, d'entrada dirigeix-te a mi en català, i si veus que no sé, passes al castellà”*. Que de gent gran, sincerament m'ho espero, però de gent jove no, ja que aquests doncs han vist més coses, tenen xarxes socials...

● Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?

A la ESO i a Batxillerat mai. Els professors d'aquestes etapes han treballat en un ambient en el qual ja coneixen aquesta realitat, cultures i religions, és a dir, poden haver tingut els seus prejudicis però no poden dir “no entenc d'això” perquè tenien alumnes que eren d'aquestes cultures i religions de manera que no ho podien ignorar.

Ara bé, a la universitat la qüestió era molt diferent. He tingut professors que m'han preguntat *“ho entens?”* específicament a mi, quan en cap moment he fet entendre que no ho entenia, de manera que veus que fins i tot se't qüestiona el fet que estiguis a la universitat. També, a l'últim curs de la uni, també em van fer un comentari de *“però tu a l'estiu no passes calor?”*. També, haig de dir que a la universitat, a diferència de les altres etapes educatives, no m'apropava als professors, és a dir, no m'agradava destacar, pensava *“si ja destaco suficient com per destacar*

encara més, volia passar el més desapercebuda possible, quan naturalment jo no sóc així, m'agrada participar, respondre, de manera que em retenia"

4. Què significaria per tu al hijab?

Per mi, és una manera de sentir-me lliure. Em sento molt lliure quan porto el hijab, és el moment que no m'haig de preocupar de què pensa la gent, Fatu no és Fatu sense el hijab". Per mi, és una de les meves senyals d'identitat, no podria existir sense portar el hijab.

- **Has sentit que alguna vegada el Hijab t'ha limitat a alguna cosa?**

Sí, en el moment de buscar treball o buscar pràctiques. Aquests moments sempre et fan qüestionar tot, sempre tens aquest neguit o por de *"aquí no m'acceptaran, aquí em diran", "a veure si no em comenten res pel hijab, em deixaran treballar amb el hijab?, què faig si em diuen que no, què els hi puc dir?"*. És a dir, jo no tinc les mateixes opcions i oportunitats que les persones que s'han format en la mateixa carrera que jo i han passat pels mateixos processos que jo, perquè tinc una limitació de portar el hijab i hi ha empreses que no els hi agrada, les raons de les quals no les entenc *"en què et fa mal que jo porti el hijab"* sobretot aquells treballs en que el hijab no constitueix cap problema, *"les meves funcions no es veuran afectades per com em veig, vesteixo o com em presento"*..

Una de les coses que em produeix més frustració és sobretot que això passi a les pràctiques, és a dir, buscant feina m'ho trobaré, però a les pràctiques? "No és que em paguin, sinó que si no faig pràctiques no puc seguir formant-me i no puc obtenir la meva titulació, de manera que si no em trec el hijab, no puc ni aconseguir aquesta titulació per la que he treballat i esforçat". De manera que en lloc d'estar elegint aquell lloc de les pràctiques que més m'agradi, haig d'estar pensant i conformant-me amb el que sigui sempre que em deixin fer pràctiques amb el hijab. És que *"sincerament, a qui faig mal portant el hijab, en tot cas, segons ells, m'estic limitant a mi, no? Doncs? No ho entenc, sincerament. Si jo fos empresària, no m'importaria com es vesteix ningú"*.

- **Això t'ha passat?**

Sí, en el moment de fer les pràctiques, em va tocar fer-les en un hotel de Girona, doncs en aquell hotel, el director en l'entrevista, que havia anat genial fins aquell moment, em va dir que no podia portar el Hijab, Sincerament, vaig tornar a casa a punt de plorar, tenia esperança que no m'ho diguessin en tractar-se de les pràctiques, la qual cosa en dir-m'ho em va enfonsar, em vaig sentir insuficient.

La qual cosa em fa tornar a parlar-te de la bombolla que t'he comentat, això m'ho han dit a Girona però a Salt estic treballant en un hotel, en les mateixes condicions que les pràctiques, és a dir, com a recepcionista, amb el hijab. No em van comentar res sobre el fet de treure'l ni

res. Per tant, l'excusa que el hijab et pot complicar realitzar les tasques és totalment falsa perquè actualment no m'està limitant a fer res en la meva feina.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

Una altre cosa que m'ha passat, no m'ha afectat ni res, però ara hi estava pensant i és que amb una persona vaig parlar per telèfon en relació amb una reserva. Quan va venir em va dir sóc tal i li vaig dir que era jo amb qui havia parlat per telèfon i em va dir *“ah! és que semblaves espanyola per telèfon!, la qual cosa em va deixar pensant perquè nacionalitat tinc però no crec sigui que això fos al que es referia”*. No sé, m'ha semblat interessant comentar-ho ara però la veritat és que no em va fer sentir malament, sinó que es va intentar excusar.

6. Del teu discurs, m'adono que algunes d'aquestes situacions t'han afectat i altres no?

Sí, és a dir, hi ha moments en que m'han afectat però altres moments en que com que sempre he tingut clar el discurs que pot tenir la societat d'una persona com jo, m'ha protegit bastant, en el sentit que una persona a la que la meva imatge li desagrada, aquella persona també em desagrada, no m'ha de sentir malament ni inferior.

A més, en el meu cas, fins i tot, a vegades dono gràcies per ser com sóc, perquè em dona una visió del món molt més ample. Una persona que té un privilegi viu en una bombolla del seu privilegi, en canvi jo haig de passar per més obstacles la qual cosa em facilita més habilitats, capacitats, poder relacionar-me amb tothom. Això no vol dir que no tingui prejudicis, si que els tinc, però quan em dono compte d'aquests prejudicis, els intento frenar.

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

- Donar oportunitats, és a dir, si realment es creu que tothom és igual, s'han de donar oportunitats en igualtat. Ara bé, realment crec que és complicat, perquè a la gent no li interessa entendre'ns, ells tenen clar el seu discurs, el que pensen i no busquen formar-se o entendre i conèixer, *“perquè jo haig d'estar sempre entenent en el món però que el món no s'esforci ni a escoltar-me”*. *“Viuen en un privilegi del que no estan conscients, nosaltres hem d'estar constantment mirant cap a ells, a veure què fan, però ells, crec que en nosaltres ni hi pensen”*. A la resta de la societat no crec que li interessi que una noia amb hijab tingui o no oportunitats laborals, quan realment el que volen és que les noies deixin de posar-se hijab.
- Donar-nos veu. Cal parlar més, cal ajudar-nos i lluitar per a que les coses canviïn. Deixar de victimitzar-nos i sentir-nos inferiors.
- Que hi hagi més representació, veure algú que és com jo, en qualsevol dels atributs que representen el jo, em fa sentir acceptada, en canvi, en un lloc on no hi ha ningú així, dóna la idea que no ens interessen, no ets el nostre target. Jo crec que això és molt important, en el sentit que motiva a la gent a trencar barreres, en canvi no veure's representat en la societat en la que es viu, et fa no aspirar a més, però ho dic en relació a tot: estudis, feina, etcètera. Conec molta gent que no va a la universitat o fer més i

limitar-se per poca representació que es tradueix en un estereotip de: “*què faràs tu aquí?*”

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Amb dignitat, no baixant el cap. És veritat que hi ha necessitats i situacions ben diferents, sobretot en l'àmbit laboral on es complica dir-li a una persona no, que no et limitin, segueix vestint-te tal i com vols, però a vegades aquesta opció és complicada davant situacions econòmiques complicades.

Però en altres situacions, el que diria és que la persona que t'insulta o rebutja pel fet de portar hijab diu més d'ella que de tu. El problema no és la dona musulmana, sino la ignorància i la poca comprensivitat de l'altra, perquè “*què saben aquestes persones? Parlen de que no tenim llibertat però realment és una tonteria perquè tu no vius amb mi i no saps de res de la meua vida ni com la visc, i a més, si l'Islam fos alguna cosa tan horrible, no crec que hi hagi tantes persones musulmanes*”. És que perquè tu has de venir a dir-me com m'haig de vestir sense que en cap moment t'hagi demanat la opinió.

9. T'agradaria afegir alguna cosa?

Crec que ja he dit tot, només m'agradaria afegir que les dones musulmanes són la cara pública de l'Islam, són més visibles, de manera que són les que reben tot dels dos costats, tant de la teua pròpia comunitat com de fora, la qual cosa és realment esgotador. Considero que realment som molt valentes, sobretot les que vivim en les societats occidentals on rems més crítica i rebuig.

ENTREVISTA OUAFA

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Em dic Ouafa, vaig néixer a Blanes però sóc de Lloret, tinc 30 anys, sóc contable i actualment estic estudiant la carrera de dret.

Portes el Hijab?

Sí, fa relativament poc, me'l vaig posar el gener del 2023.

2. Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Jo porto tota la vida volent posar el hijab, qui em coneix sap que tota la vida me'l volia posar, però per estudis, per exemple a Lloret a l'institut no es podia, la feina.... (*silenci*). Són traves que et dificulten decidir-te. Però jo els hijabs me'ls vaig començar a comprar fa anys (*rialla*), i un dia doncs, m'hi vaig decidir, i me'l vaig posar, sense dir-li ningú. Va ser una sensació tan maca “m'emociono tia” (*s'emociona*). Sentia un ambient diferent, tranquil.

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teva vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

Començant per la família, els meus pares i germanes, ja sabien que me'l volia posar fa anys, es van alegrar en decidir-me. La gent que no és musulmana com ex-companys de classe, es quedaven en xoc. És a dir, el meu entorn proper tot i no ser musulmà, com que ja sabien que me'l volia posar, doncs super bé, però altres, no tant bé, feien preguntes, etcètera.

- M'has dit que a l'institut no deixaven posar el Hijab.

Sí, era una normativa. No permetien portar-lo en la major part dels instituts. Fins i tot en etapes com el Batxillerat com cicles formatius on l'edat era molt més variable, doncs no te'l deixaven portar-lo. Inclús recordo que en un institut de Blanes va venir una noia d'un altre lloc, que portava el hijab i li van dir que o se'l treia o no es podia matricular.

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

Jo recordo que dies després de començar a portar el hijab, vaig anar a la biblioteca de lloret, que jo sóc molt asídua d'anar i per tant la majoria de les persones ja em coneixen, doncs en aquest dia, li vaig comentar a la bibliotecària que volia imprimir, i ella en veure'm la cara em va demanar el NIE, la qual cosa et pot semblar una tonteria però és que mai em va passar, en la vida. Jo, en treballar de cara al públic, sempre he demanat la documentació de manera general, no faig distincions de Nie o Dni, i per tant em va sobtar que em demanés el NIE directament.

Altres situacions són per exemple quan es dirigeixen directament a tu en castellà quan entre ells es parlen en català, la qual cosa tampoc m'ha passat abans del Hijab.

● Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?

Sí, no sé si és una cosa de la UdG però noto mirades, maneres de parlar. No sé si ho fan sense voler però sí que percebo diferències de tracte.

4. Què significaria per tu al hijab?

Per mi, el hijab sóc jo, sense el hijab no sóc jo, el hijab em complementa, no ho veig com una cosa externa a mi o extra. Per tant, amb ell em sento completa.

Has sentit que alguna vegada el Hijab t'ha limitat?

Sí, per exemple, en la majoria de les meves eines per buscar feina tinc currículums sense el hijab perquè ja han estat enviats o perquè ja no els puc canviar. Quan es posen en contacte amb mi perquè els hi interessa el meu perfil, en demanar-me un currículum més actualitzat, en que si que porto hijab, el lloc de treball màgicament desapareix, i ja no em tornen a parlar. Abans veien el meu perfil i deien de fer entrevistes més ràpidament perquè he treballat en moltes gestories i la veritat és que tinc un currículum complet, però en l'actualitat ni arribo a la fase de les entrevistes.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

Sí, quan estava buscant aconseguir alguns crèdits de reconeixement en la plataforma de la universitat, hi va haver un voluntariat que em va cridar l'atenció, el de Càritas, i quan ja portava bastant temps, hi havia una persona que sempre que venia em mirava malament fins un dia que en voler marxar després d'haver posat els seus productes, es va girar i em va dir *“tu treu-te això que estem a Catalunya, jo li vaig dir que si efectivament sabia que estavem a Catalunya, també sabrà que cadascú és lliure de portar el que vulgui, i em va contestar que no, que això a ella no li agradava, que era una senyal que eren oprimides, que no era normal”*.

● **Com va acabar la situació?**

La veritat va ser una discussió que no em va agradar perquè la senyora es va posar molt histèrica i em va començar a parlar de l'Afganistan i de l'Iran. La veritat és que li vaig intentar explicar que la majoria de les noies que el portem, ho fem perquè volem, però ella igualment seguia, fins al punt que al final li vaig dir que *“gent com tu, que ens preneu per estúpides, sense capacitat de pensar i decidir per nosaltres mateixes, és el que ens acaba limitant, perquè durant molts anys jo no portava el hijab per aquest tipus de gent, la qual cosa és la vertadera limitació, en no poder exercir el meu dret a la llibertat religiosa lliurement”*.

- **Com va acabar la situació?**

Doncs no em vaig queixar, però les meves companyes que hi eren presents sí, van reclamar al superior de Càritas, em van trucar tots i es van disculpar encara que no tenien el perquè, es van comunicar amb l'assistenta social d'aquesta senyora, i aquesta va venir i em va culpar i va dir que tot era culpa meua.

Aquesta situació em va deixar amb molt mal cos, jo sempre tracto de fer les coses correctament, sigui qui sigui, però em vaig adonar que encara hi ha moltíssima feina a fer. Seguim igual, és la idea amb la que em vaig quedar, és a dir, *“quanta gent com aquesta senyora que són així i ho malament que ens hem de sentir les dones musulmanes que portem hijab”*.

6. Del teu discurs, m'adono que al llarg d'aquestes situacions no has deixat que els comentaris t'afectin més del que poden

No és que aquella nit no pugui dormir, però perquè sóc capaç de diferenciar entre una persona que no té cultura ni coneixement, però em vaig quedar pensant en si li hagués passat a una nena de 16-17 anys, en que les coses es prenen de forma diferent i potser aquesta noia li arribes a dir això i el dia següent no voldrà pas anar a treballar o a fer el seu voluntariat. És a dir, *“si tu no ets capaç de tractar bé a una persona que tu saps que està fent un voluntariat, i dedicant temps, siguin negres, blancs, alts, baixos, si no ets capaç de ser amable amb la gent que et fa un favor, amb qui ho seràs?”*

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

En primer lloc, fa molt de mal la tele, tenir gent a la tele com la Pilar, dient que us heu de treure el hijab i dient altres coses que no són reals, fan molt de mal. El mateix amb els telediaris, és

veritat que amb les xarxes socials, la gent deixa de banda la tele, però encara hi ha una gran audiència de la televisió i que es nodreix únicament d'aquesta, no llegeix i no comparteix amb altres cultures i nacionalitats.

En segon lloc, les escoles, encara s'ha de fer una feina important a escoles i instituts, en el sentit de deixar que les noies portin el hijab o es vesteixin de la manera que els hi dona la gana sense que els professors facin comentaris com: "però a mi m'agradava més amb el teu cabell", així com també tractar bé i igual a les mares que porten hijab i que deixen els seus fills a les escoles.

És a dir, s'hauria d'intentar que les persones que diguin coses sobre altres que les puguin afectar tinguin conseqüències.

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Si ens trobem en una situació d'aquest tipus, s'haurien de fer reclamacions, queixes, fins arribar a les últimes instàncies. Ara bé, és veritat que això passa més amb les noies que són novingudes, en el sentit que a nosaltres també ens pot passar però podem reaccionar i defensar-nos, en canvi aquestes noies poden no entendre o bé no saber com defensar-se.

A més, hem d'eliminar aquesta mentalitat de "es que son así, son racistas". Crec que sempre ens hem de defensar, si escoltes alguna cosa, cal defensar. Primerament, defensar-te a tu mateix, i després defensar a l'altre i fer pinya. Hauríem de tenir una associació o alguna cosa on les dones, que són a les que més els hi passa, si no se senten segures, que hi hagi algú que les puguin defensar.

9. T'agradaria afegir alguna cosa?

Una cosa que m'acaba de sorgir és en relació als aeroports, parlen de control aleatori però sempre ens toca a les noies que porten hijab i als nois amb més barba o amb pinta de marroquins. Hauria d'activar-se un protocol antiracisme en aquest sentit. Però també al carrer passa, hi ha molta gent que para la policia per portar hijab, per ser negre, per semblar àrab, etcètera.

D'altra banda ells no deixen de dir que estem oprimides i que no podem fer certes coses, però la realitat són ells els que es limiten. Qui no em deixa anar estudiar, ets tu perquè no em deixes vestir-me de certa manera, qui no em deixa anar treballar, ets tu perquè no m'estàs contractant per portar un tros de tela, qui no em deixa anar a la piscina o a la platja, ets tu perquè si porto un banyador llarg com el de surf, ja no hi puc anar. Per tant les limitacions no venen del meu pare, germà o marit, sino per part seva, limitant la meua vida per jo arribar a un tope i estar farta i treure'm el hijab per fer el que volen. És que sincerament aquest discurs no l'entenc mai.

Realment et condicionen perquè sempre van suposant coses i no et deixen desenvolupar-te autonomament, vull dir, en el sentit que si deixessin a les noies vestir-se com volen i fer el que volen, ajudaria a que prenguin les seves decisions per si mateixes.

ENTREVISTA KHADIJA

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Em dic Khadija, tinc 21 anys, sóc estudiant de 4t de carrera de dret de la Universitat de Girona. Vaig nèixer aquí, Espanya, però tinc orígens de Gambia, els meus pares són d'allà o van emigrar aquí fa aproximadament 30 anys, i pràcticament m'he criat tota la meua vida aquí.

2. Portes el hijab? Des de quan?

Sí. Jo sempre l'he estat portant però no l'he portat de manera correcta. Portar-lo correctament fa un any.

Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Com t'he dit sempre l'he estat portant, però diguem que en el moment de començar a portar-lo correctament havia de renunciar a certes coses que feia abans.

- **Això perquè?**

Doncs perquè el hijab té un significat, protegir la bellesa de la dona, no? Jo puc estar explicant això aquí però que per certa gent o pel món d'occident ho relacioni amb el masclisme. Jo no puc ser una dona que es cobreix, i anar de festa, són coses que per mi són incompatibles.

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teua vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

Dintre del meu col·lectiu, hi ha els típics comentaris de “aviam quan et dura”, “ara vas de tal”, és a dir comentaris que sobren. Alguns m'han afectat, per exemple, recordo que l'any passat quan estava de viatge pel casament de la meua cosina, totes les noies estavem reunides, i totes portaven el hijab i jo era la única que no el portava correctament, i vam sortir a passejar i jo me'l vaig posar correctament, i una de les noies que considerava la meua amiga em va comentar “t'ho has posat així per no sentir-te exclosa”.

Realment en aquell moment me'l vaig posar perquè així ho sentia, i això era desembre, doncs finals de desembre va ser quan me'l vaig començar correctament. Però el que m'ha fet sentir-me malament és que fos per la raó que fos, ningú ha de comentar res, són comentaris que sobren realment perquè podrien fer-te sentir malament.

Fora del meu col·lectiu, una persona de la feina em va dir “perquè el portes”, “treu-te això, estàs millor sense això”, “què t'ha passat”. Com que és gent ignorant, la veritat és que la seva opinió no té cap influència, no m'importen els seus comentaris.

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

Ha estat la mateixa, jo no he percebut gaire canvi.

- **Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?**

Tampoc. A la universitat, pel que fa als professors, com que els tenim per un semestre, dubto que s'hagin adonat dels canvis i pels companys, no tinc moltes amistats fora del meu col·lectiu. La majoria són musulmanes, però les que no ho són, potser m'han fet comentaris, però ha estat sempre des del respecte i no de forma denigratòria.

4. Què significaria per tu al hijab?

Una protecció, perquè des de que me l'he començat a portar més sovint i tal, quan no el porto, em sento descoberta, se'm fa una necessitat portar-lo. Em sento desprotegida sense el hijab.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

No que m'hagi afectat perquè són comentaris que passo per alt, però si he viscut experiències. Per exemple, l'any passat, treballava en un magatzem de logística amb una companya, vaig marxar per un període de temps, i després d'un mes, vaig tornar. Quan vaig tornar, portava hijab més cobert, i una companya, amb la que tenia bona relació, vaig coincidir amb ella com 3 vegades si no em va parlar, i després d'un dies, quan "em va reconèixer", perquè la seva excusa era que no m'havia reconegut, després de parlar una mica, al voler marxar, em va dir "*quítate eso que estás más guapa*".

Una altra experiència va ser al mateix lloc de treball, una altra companya, d'origen cubà i em va preguntar que perquè me'l posava, i quan li vaig contestar que és per la meua religió, doncs em va començar a dir que la meua religió és masculista, que les dones estaven oprimides, que els homes marroquins són molt masculistes, doncs li vaig contestar que per començar m'estava barrejant dos conceptes diferents, la religió i la nacionalitat, homes masculistes hi ha a tot arreu.

Després d'això va seguir dient que ella en un dia de calor el que vol fer és anar a la platja amb els seus shorts, i li vaig dir que molt bé, i va dir que a allà a Cuba no havia vist noies així, i que quan ha vingut a Espanya, la primera vegada que va veure una noia amb el hijab, es va espantar. Es que coses increïbles et diuen (*rialla*).

- **Com et fan sentir aquestes experiències?**

Em fan sentir impotència, perquè intentar explicar alguna cosa a un cap quadrat, que no veu més allà del que té davant, com una visió túnel, et fa sentir impotent, perquè encara que intentis explicar, no acceptaran aquestes explicacions.

6. Del teu discurs, m'adono que al llarg d'aquestes situacions no has deixat que els comentaris t'afectin més del que poden

Sí. Jo crec que depèn del tipus de persona que ets, potser abans m'afectaven més però arribes a un punt que ja deixen d'afectar-te, no tenen res contra mí, i per tant no deixo que m'afectin, si la persona està disposada a debatre des del respecte, perfecte, però sinó jo no haig d'estar trencant-me el cap.

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

Parlar, donar veu, que les persones no es guïn pel que escolten o veuen. És que a vegades alguns et venen a dir que ets oprimida, però si portés shorts o així a mi ningú em vindrà a dir que sóc una liberal, és a dir, el fet de que porti hijab no vol dir que sigui menys que tu. Jo crec que tot això vé per la ignorància i falta de cultura de la gent.

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Un professor meu em va dir una cosa tan simple com “*si en el lloc de treball no et volen amb el hijab, renuncia al lloc de treball, així de fàcil*”. On no et vulguin, no t'intentis incloure, alguna cosa millor vindrà.

- **Però això seria perdre oportunitats, com et fa sentir el fet d'abandonar coses que vols simplement perquè no t'acceptin?**

Jo tinc fe i sóc creient (*somriure*), crec que si en aquell lloc no em volen pel que sóc, trobaré alguna cosa millor, i sinó seguiré buscant. És a dir, si el que es valora més és l'apariència física de les persones que els seus coneixements, qui realment perd ets tu, i no pas jo.

T'agradaria afegir alguna cosa més?

Doncs, bàsicament has de sentir el hijab com una limitació, sinó també com una forma de llibertat a vestir com vols i a fer el que vols. A més, no deixar que el teu entorn t'afecti i et faci sentir menys.

ENTREVISTA AISATU

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Em dic Aisatu, tinc 22 anys i actualment curso la carrera d'educació primària a la UdG. No treballo però estic en recerca activa.

2. Portes el Hijab? Des de quan?

Sí. El porto des de mitjans de la ESO, entre segon i tercer de la ESO.

Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Doncs, per diversos factors. D'una banda, el fet de seguir una religió concreta, el teu entorn, noies de la teva edat que ja feien el pas, i doncs ja tu et questiones si portar el hijab o esperar més i ja a nivell personal, com et sentiries portant el hijab, si et sents identificada, què t'aporta, coses així.

Des del meu punt de vista, moltes coses influeixen, hi ha el fet que tu vols portar el pas, i contribuir a la teva religió, i d'altra banda, et trobes fent aquesta qüestió perquè es trobes en un

entorn que et condiciona, és a dir, al final totes les nostres decisions no són totalment voluntàries sinó que venen condicionades per diversos factors.

3. Com han reaccionat els demés davant la incorporació del Hijab a la teva vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

Des del meu col·lectiu, la reacció ha estat alegre i de suport. Al final és allò correcte a nivell religiós. Fora del meu col·lectiu, em questionaven que perquè ho feia, que si m'he sentit obligada, et qüestionen en quin moment és el més adequat a portar-lo. Et deien que estaves més maca quan no el portaves.

Quan et qüestionen així, ja et fan entendre que has pres una decisió incorrecta. No tenen en compte que ha estat una decisió que has pres tu, però amb les seves qüestions et fan reflectir el perquè t'ho poses, que ara no és el moment.

Com et fan sentir aquestes reaccions?

En el seu moment no era conscient però a mesura que passa al temps i com que són qüestions que et vas trobant al llarg de la vida, doncs et sents que perquè jo haig de jutstificar les meves decisions, en canvi si un altre persona, decideix canviar el seu estil, doncs, no se li qüestiona, però quan es tracta del Hijab, a nivell social, es veu com una cosa negativa, d'opresió o de radicalització.

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

A veure, s'ha de dir que és un aspecte que paulatinament s'està canviant. Vull dir, ara ja fins i tot veus més noies amb hijab en diferents àmbits (mèdics, científics, etcètera). Ara bé, depèn de l'àmbit, a nivell educatiu, això és més tolerant, pel simple fet que a les aules trobes una diversitat d'alumnes amb procedència diversa, i com a docent, és una realitat propera de manera que tot i que no ho toleri, no ho expressarà, però altres àmbits, si que són més directes, i per exemple, et poden dir que no es poden fer pràctiques per portar el Hijab.

- En relació a això últim, alguna vegada t'ha passat o ho has experimentat?

No és que m'ho hagin negat, però el primer dia de les pràctiques m'ho han qüestionat. En una escola de Salt, en què la majoria d'alumnes són d'origen immigrant, el primer dia de les pràctiques, la directora del centre em va dir "que això de posar-me el mocador potser és un aspecte desagradable per la resta de docents i potser no es toleri, i que això pot influir en els alumnes, com a forma d'adoctrinar, i que és una escola es caracteritza per la llibertat".

Es que jo crec que el tema religiós és un tema molt ampli i molt personal, que qualsevol persona no s'hauria d'atrevir a questionar a quin punt està una persona. Vull dir, que pel fet que porti mocador no vol dir que cada persona que em vegi es sentirà obligada a portar-lo.

- Com et fan sentir aquestes reaccions?

Malament, sincerament. *“Et fan sentir que tot el meu èsser es limita al hijab, ja no és el fet que es fixin amb les meves capacitats o competències, sinó en què porto, em fa sentir com una porqueria, que se m'està treient valor”.*

Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?

Que jo recordi no, només la relacionada amb les pràctiques que t'acabo de comentar.

4. Què significaria per tu al hijab?

El Hijab per mi és protecció i signe d'identitat. Jo em poso el mocador, i sé que unes persones mantindran unes actituds o altres amb mi, la qual cosa em protegeix d'anar amb aquestes persones. En segon lloc, com a senyal d'identitat, representa la meva religió, i per tant, t'identifica.

Alguna vegada has sentit que el Hijab t'ha limitat a alguna cosa?

En temes laborals, per exemple, en el meu currículum, he posat la meva foto amb hijab, tot i que moltes persones m'han aconsellat de no fer-ho, o bé fer la foto posant-me el hijab en forma de turbant perquè això facilitaria el procés de trobar feina.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en records?

Sí. La meva última feina treballava en l'àmbit de l'hosteleria, en un restaurant. En el primer dia de feina, vaig portar el mocador cap enrere, en forma de turbant, però em van dir que no era adequat i que hauria de posar-me la gorra de l'empresa, amb la que es veu el cap descobert. Al cap d'un temps, em vaig adonar que la gorra de l'empresa no era obligatòria i que molts treballadors no la portaven, sinó que era més opcional.

Però el mocador no era acceptable, que tot i que no m'ho deien directament, amb les actituds es veia que no volien, la qual cosa amb va fer sentir condicionada, perquè en aquell moment amb la meva família estavem passant per una dificultat econòmica, la qual cosa va fer que hagués de treure el hijab per poder seguir treballant.

Jo crec que el fet d'haver de treure el mocador ja et diu molt de l'empresa, perquè s'haurien de fer adaptacions, vull dir, que si a la resta de treballadors no els hi suposa cap molèstia que jo porti el mocador, doncs perquè s'hauria de fer treure. D'altra banda, si tu veus una noia que porta mocador, i tu això no ho vols, doncs no l'agafis per treballar en la teva empresa, perquè fas que aquesta persona hagi de canviar els seus valors i tot per aquesta empresa, sobretot si té una necessitat econòmica.

Una altra experiència va ser que, intentant escapar d'aquesta situació, vaig anar a treballar a una empresa d'oci, que com pots veure, són treballs de cara al públic, la qual cosa té un cert posicionament. Doncs en el primer dia de prova, després d'haver treballat unes hores, em van fer anar a un despatx on hi havia l'encarregada i la gerent. Qui em va trucar per dir-me que se m'ha acceptat en la oferta era la gerent. Ara bé, si que és cert que quan em va trucar jo no li

vaig preguntar si podia treballar amb mocador perquè vaig suposar que sí ja que en el meu curriculum hi havia la meua foto amb mocador i a l'entrevista de feina també vaig anar amb mocador.

Doncs bé, en el despatx, em van dir que ha rebut una trucada de Madrid indicant que està prohibit treballar amb objectes que simbolitzen religiositats, creences, i per tant que aquest primer dia em deixarien treballar amb mocador, però ja al segon dia me l'hauria de treure.

Quan em van dir això, em vaig sentir destrossada, Loubna, perquè davant el fet que no havien posat cap negativa davant el curriculum, l'entrevista i la trucada de portar el hijab, vaig enviar la baixa voluntària al primer restaurant, ja que em vaig alegrar de poder finalment treballar amb hijab i no sentir-me tan malament en haver de treure'l perquè realment, psicològicament, m'estava afectant molt. Em va semblar injust perquè el fet de que no es vulgui que es treballi amb hijab, s'informa abans, no després d'haver firmat un contracte i doncs em vaig quedar molt decebuda.

Com et feia sentir aquesta situació en el seu conjunt?

Doncs en aquells moments quan havia de treballar amb el cap descobert, doncs la única cosa que m'ajudava era el fet de pensar que Déu és qui veu les intencions perquè era la única que treballava a casa en aquell moment, de manera que si no treballava, no es menjava, i no estic exagerant, i això era el que em donava certa estabilitat mental. Perquè quan m'havia de treure el hijab per treballar en el vestuari, sentia que part de mi estava descoberta, i part de la meua identitat robada, era una sensació estranya, que la veritat no m'agradaria tornar a sentir en la meua vida. Era un estrès constant i agobiant.

Era un dilema constant, era tan estressant que fins i tot totes aquestes emocions negatives es somatitzaven en el meu cos, fins al punt que el cap de setmana que em tocava anar a treballar, totes aquestes emocions es reflectien en suor, nerviosisme, estrès, mal de panxa i desànim dies abans. La meua motivació estava per sota terra, *“et senties enfonsada, i ho ha empitjorat el fet que era una feina de cara al públic la qual cosa implicava que havies de somriure constantment, però no pots, no sé com dir-ho, m'han-m'han vulnerat els drets”*.

És que ho entendria una mica més si fos un treball amb màquines i fos perillós, però realment en aquella feina era per qüestió d'estètica i perquè el restaurant no volia.

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

En primer lloc, ja que es parla tant d'inclusió, integració, igualtat, doncs que sigui realment això. És a dir, les empreses poden tenir dret a decidir què fer, però aquestes que diuen de lluitar per la igualtat i la discriminació de gènere, doncs fer-ho realment: contractar una persona estrangera però no voler acceptar tot allò que forma part d'aquesta persona, implica que ja no estàs treballant això que dius d'igualtat i inclusió perquè acceptes el que et convé d'aquesta persona.

En segon lloc, promoure o treballar per canviar aquesta visió que el hijab es relaciona o es vincula amb dona reprimida. També el qüestionament, la persona no ha d'anar definint o exposant el seus canvis, jo no vaig preguntant a la gent la roba que porta, doncs perquè ho han de fer amb nosaltres, és a dir, tot i que el hijab sembla una peça de vestir, en realitat és una qüestió personal i per tant, s'ha de tenir una mica de filtre o vergonya preguntar coses que no t'incumbeixen (*rialla*).

En tercer lloc, afavorir la contractació de noies amb Hijab. Quan dius no al hijab, el que estàs fent és evitar la inserció laboral del gènere femení, voler canviar la societat i no voler contractar una noia amb hijab és incompatible en aquest sentit perquè l'estàs condicionat a quedar-se a casa.

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Considero que hem de saber les coses, és a dir, perquè ens hem d'adaptar, som nosaltres sempre les que ho hem de fer, perquè ells no ho fan també. Els hi molesta tant a les empreses que hàgim de portar el hijab així o d'altra forma. Si ens fixem en les societats més avançades, per exemple, Regne Unit, conviuen perfectament, les noies porten hijab i no hi ha cap problema.

En aquest sentit, jo crec que aquelles noies a les que no se'ls hi contracti per simplement i únicament portar el hijab, doncs que ho manifesti, perquè és realment una discriminació, vulguis o no. Que no només passa a la recerca de feina, sinó també a les pràctiques, a sobre que ni et paguen, que t'hagin de fer treure el hijab..(rialles).

Per tant, cal ser valentes, i manifestar-ho, en mitjans de comunicació, xarxes socials, ja veuràs com s'ho repensaran (*rialla*).

Hi ha alguna cosa que vulguis afegir?

Ja que hi estem parlant, jo crec que s'haurien de facilitar llocs on resar en centres públics, sobretot en universitats (*rialla*), ja que m'hi passo la major part del dia allà, almenys poder resar (*rialla*). A més, cal deixar de viure amb aquest pensament, frustració constant, falta d'identitat i inferioritat en relació amb el Hijab.

ENTREVISTA SIHAM

1. M'agradaria que em fessis una petita presentació sobre tu; lloc de naixement, feina, estudis, etcètera

Hola, em dic Siham, he nascut al Marroc, tinc 24 anys i he estudiat la ESO, després he estudiat un curs de mediació comunitària i actualment no estic treballant.

2. Portes el Hijab? Des de quan?

Sí. Des de fa 8 anys, però me l'he anat posant i treient fins aquests últims tres anys que me l'he posat realment i ja no ho he tornat a treure.

3. Te'n recordes de la primera vegada que te'l vas posar? Te'n recordes de les raons, els sentiments i percepcions que tenies abans i en el moment de portar-lo?

Sí, va ser a primer de la ESO, i recordo que els meus pares em deien que encara era joveneta per portar-lo i els professors casi que tots em van fer la pregunta de si “te l'has posat perquè volies o perquè els teus pares t'han obligat” però en realitat ja tenien les seves pròpies idees.

Sí, recordo que quan me'l vaig posar per primera vegada va ser perquè la meva millor amiga se l'havia posat i jo també volia posar-me'l però fa 3 anys que sí que me l'he posat per decisió pròpia perquè he après molt més de la meva religió i la veritat és que estic molt feliç de portar-lo i no penso treure'l per res del món.

3. Com han reaccionat els demás davant la incorporació del Hijab a la teva vestimenta; tant del teu col·lectiu com fora d'aquest?

Per part del meu col·lectiu, com que me l'he posat des de fa anys, i he anat posant-m'ho i treient-lo, doncs la majoria de les reaccions han estat de “ara s'ho tornarà a treure una altre cop”.

Fora del meu col·lectiu, doncs feien les mateixes preguntes del perquè t'ho has posat, si m'han obligat...

Recordo que tenia una noia que era com una guia per buscar feina, i quan me'l vaig tornar a posar, em va dir que era millor mantenir la foto del curriculum sense hijab per a que em truquin perquè sinó serà difícil que em truquin.

Com et va fer sentir això?

La veritat és que en aquell moment necessitava treballar i com que hi havia poques possibilitats de treballar amb hijab, li vaig fer cas i vaig deixar la foto sense hijab, tot i portar-lo. Actualment, tinc el currículum amb el hijab i es nota el canvi. Abans almenys em trucaven per fer l'entrevista, que és veritat que quan arribava al lloc de l'entrevista amb el hijab, ja comencen a posar excuses de ja tornarem a trucar (*rialla*). Ara amb el currículum amb hijab, ja ni tan sols em truquen, directament posa descartat.

Altres reaccions han estat per exemple mirades, gestos i actituds, gent que s'aparta de tu, que no s'assenta al teu costat al bus tot i que tots els seients estiguin plens, entrar en restaurants per gent espanyola, amb hijab, notes més mirades, gestos, que t'assenyalen....

En altres àmbits; activitats de la vida quotidiana; serveis mèdics, com ha estat la reacció?

És la mateixa, només que quan entres en llocs on no entren molts immigrants o musulmans es nota que la gent mira més, s'aparta i és incòmode.

Com et fan sentir aquestes actituds?

Doncs em fan sentir que aquell no és el meu lloc i per tant, marxo.

Creus que és just que marxis?

És injust perquè a vegades són activitats i coses que m'agradaria fer, experimentar noves coses, provar nous restaurants però com que són llocs més habituals per gent espanyola i tal, doncs és una pena perquè al final penses perquè anar si després em sentiré incòmode i intranquila per fer aquella activitat.

- **Acadèmicament, per part del professorat, has sentit algun rebuig?**

Sí, era un comentari d'un professor quan estudiava administració judicial, recordo que estavem fent una activitat i quan em tocava respondre, la meva resposta no li va agradar i davant tota la classe em va dir que jo acabaria venent xupa-xups davant l'institut. Jo era la única que portava el hijab en aquella classe.

- **Com et va fer sentir aquest comentari?**

Després del comentari, li vaig dir que volia anar al lavabo, i recordo haver-me assentat en les escales i crec que vaig plorar (*rialla*) fins al final de la classe. En acabar la classe, els meus companys em van trobar allà i em van consolar, i em van comentar si ho volia denunciar ja que a ells tampoc els hi va semblar graciós, però no ho vaig fer.

Ara bé, el comentari m'ha acabat afectant perquè gràcies a ell vaig deixar el curs quan quedaven només 3 mesos per acabar-lo, perquè no volia tornar a veure al professor. Abans de deixar el curs, vaig intentar comunicar al tutor el que havia passat però em va dir que era una broma i que eren coses que podien passar a classe. Davant d'això, no hi vaig tornar (*rialla*). Tot i que ara que ho recordo, em fa molta pena haver deixat un esforç meu per un merda comentari, sincerament.

4. Què significaria per tu al hijab?

És la meva identitat, és una cosa que la meva religió m'ha dit de portar i com que vull aquesta religió i estic còmode dintre d'ella, doncs vull complir-ho.

- **Alguna vegada has sentit que el hijab t'ha limitat a alguna cosa?**

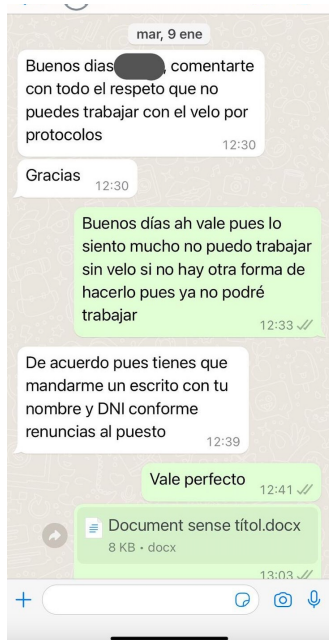
El hijab mai m'ha limitat, és la gent, per pensar coses que no són, prejudicis i per no conèixer't com a persona.

5. Alguna vegada has sofert alguna experiència, discriminació, comentaris pel fet de portar hijab que realment t'hagi afectat i fins ara t'en recordis?

La veritat que afectar-me-afectar-me tant, tampoc, perquè estic tan acostumada que ja passo i em dóna igual. Però de les experiències que recordo és que fa uns mesos vaig començar a treballar en un hospital de neteja i en el meu primer dia de treball, com que en enviar el meu currículum amb hijab, no em van dir res i ja havien vist la foto, doncs vaig presentar-me a treballar amb el meu hijab.

Doncs, en el primer dia, les infermeres i doctors em van començar a mirar molt malament perquè les noies que feien neteja allà no ho portaven i em miraven com una cosa diferent o rara. Al dia següent, mentres m'estava preparant per treballar, la noia que em va fer el contracte

de treball em va enviar un missatge per Whatsaap dient-me que no podia portar el hijab, i com que m'hi vaig negar, em va dir que com que no podia despedir-me per aquesta raó, doncs em va dir d'escriure una renúncia.

- **Com et va fer sentir aquesta situació?**

La veritat és que necessitava aquella feina i em vaig fer il·lusions però quan em va dir això, em vaig decepcionar moltíssim però el que tinc clar és que no renunciaré mai al hijab per una feina.

6. Del teu discurs, m'adono que al llarg d'aquestes situacions no has deixat que els comentaris t'afectin més del que poden

Sí, perquè el que faig, ho faig després d'estar convençuda de les raons d'haver portat el hijab, i si a la gent li sembla malament, doncs allà ells, perquè no penso renunciar-hi.

7. Quins són els punts que creus que s'haurien d'intentar canviar per millorar la situació?

Conèixer més a les persones pel que són que pel que porten, intentar veure més els títols que tenen, coneixements, experiències i idiomes i no a una foto del currículum amb hijab.

8. Com creus que les dones musulmanes que porten hijab han d'afrontar aquestes situacions de rebuig?

Que tirin endavant amb el hijab, que si tenen algun objectiu, doncs han d'estar convençudes que hi arribaran i ho aconseguiran d'una forma o altra sense importar que hi hagi gent que pensi diferent a elles.

9. T'agradaria afegir alguna cosa?

No (*rialla*).